60 kr

SUNNE-BYGDA

Årgång 24 ✿ Årsskrift för Sunne Hembygdsförening ✿ År 2014

Askersby
Kulturmiljö av riksintresse
Skyddad av områdesbestämmelser

Välkommen som medlem i Sunne Hembygdsförening

Avgift, enskild medlem	125 kr
Familj	200 kr
Företag	250 kr

Som medlem i Sunne Hembygdsförening får du
- Medlemstidningen Sunne-Bygda
- Reducerad hyreskostnad, lika med medlemsavgiften, för Askersbygården
- Kulturresa för medlemmarna till reducerat pris kommer att anordnas under 2014

Sunne Hembygdsförening
Hembygdsvägen 7
686 31 Sunne
tel: 0565-101 20
Bankgiro 5144-7704
www.hembygd.se/sunne
e-post: bildarkivet.sunne@telia.com

Manusstopp för Sunne-Bygda 2015
10 december 2014

Redaktion och annonsförsäljning

Ansvarig utgivare: Gunnar Andersson
Redaktör: Ingegerd Löwgren-Jansson
Redaktion: Mats Jansson
Pia Eriksson
David Myrehed

Grafisk form KM IDÉ

Sunne-Bygda ISSN 1650-0237

Hembygdsföreningens styrelse 2013

Ordf. Gunnar Andersson	0565-71 18 32
Vice. ordf. Börje Arnfeldt	0565-138 88
Kassör Hans Gullström	0565-127 70
Sekr. Ingegerd Löwgren-Jansson	0730-80 95 95

Ledamöter

Göran Jonasson	0565-108 96
Mats Jansson	0565-101 20
Sven-Erik Eriksson	0565-71 17 19

Suppleanter

Marianne Åhman	0565-104 14
Ulla Engström	0565-142 62
Kerstin Bryngelsson	0565-120 06

Revisorer

Göte Oregren	0565-147 75
Ingvar Bengtsson	0565-921 45
Leif Forsman, ersättare	0565-603 95
Ulf Nilsson, revisorsuppleant	0565-124 41

Valberedning

Martin Håkansson s.k.	0565-71 10 56
Margareta Bengtsson	0565-921 45
Sten Magnusson	0565-126 93

Värd för Askersbygården

Gunnar Andersson	0565-71 18 32

Arkiv, registrering av gåvor

Bildarkivet	0565-101 20

Arkivet på Anneforsskolan

Bild- och ljudarkivet	0565-101 20
Mats Jansson	070-312 13 52

Bokning av Askersbygården

STF Vandrarhem Sunne	0565-107 88

MEDDELA OSS OM DU BYTT ADRESS
Sunne Hembygdsförening
Hembygdsvägen 7
686 31 SUNNE
tel: 0565-101 20
e-post: bildarkivet.sunne@telia.com

Framsidan: Flygfoto över Askersby. Foto: Jan Norrman, Riksantikvarieämbetet.

Innehåll

4 Ordföranden har ordet
Gunnar Andersson

5 Planerade arrangemang 2014
Styrelsen

6 Hembygdsföreningens medlemsresa
Ingegerd Löwgren-Jansson

8 Anders minns sin barndom
Ingegerd Löwgren-Jansson

10 Så kom Lucia till slut
Ingegerd Löwgren-Jansson

11 Fornfynd är så oerhört intressanta
Lena Eriksson

12 Utförda arbeten 2013
Styrelsen

13 Känner du igen bilderna?
Mats Jansson, Bildarkivet

14 Bildvisning om Fryksdalsbanan
Ingegerd Löwgren-Jansson

16 De i utkanten
Evert Johansson

18 Jag är nöjd om jag blir förstådd av Fryksdalingar
Hilding Bergqvist

20 Björkenområdet – en uråldrig kulturbygd
David Myrehed

23 David har gjort det igen!
Ingegerd Löwgren-Jansson

24 Ett åttioårigt barndomsminne
David Myrehed

24 Scoutförbundsets Nationalläger 1934
Nathan Hedin

26 Järnbruk i Fryksdalen
Ragnar Magnusson

29 Från soldatbostället i Askersby...
Mats Jansson

30 Södra Borgeby Bygdeförening
Bernt Jansson

32 Krig ute i världen – och i Lerhålan
Gunnar Jansson

33 Arne Linnarud – till minne
Olle Gustafsson

34 Var tid har sin bonad – var bonad har sin tid
Mats Jansson

36 Jul på Mårbacka – från vardag till fest
Hilding Bergqvist

38 Hösttur
Göran Jonasson

Sunne-Bygdas redaktion, fr. v: Pia Eriksson, Gunnar Andersson, David Myrehed, Mats Jansson och Ingegerd Löwgren-Jansson.

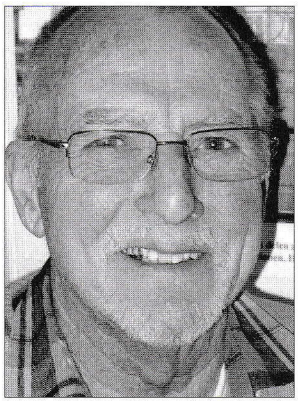

Ordföranden har ordet

Ett år går så fort, vi skriver redan 2014. När jag nu summerar året som gått, märker jag att mycket arbete utförts på Hembygdsgårdens område.Trädfällning, målning av hus, nytt trappräcke för att nämna något. Detta tack vare trogna medarbetare. Vi har haft många arrangemang då det krävts brödbakande damer. Till alla de fem nävgrötskvällarna har ideellt arbetande medlemmar glatt ställt upp och stekt fläsk, kokat lingonsylt och nävgröt. Det är mycket som krävs för att dessa kvällar ska gå i lås, men tillsammans har vi fixat det.

De som hjälpt till att bemanna de olika stationerna när våra skolklasser besökt oss på Hembygdsgården och Bildarkivet. TUSEN TACK TILL ALLA SOM GJORT DETTA MÖJLIGT! Våra arrangemang har varit välbesökta och trevliga.

Det strövar omkring turister på området under sommarhalvåret och åtskilliga av dem har uttryckt sin beundran för vår vackra Hembygdsgård. Sådant gör mig glad!

Vi hade under 2013 "Fryksdalsbanan 100 år", som tema. Detta har vi firat med en bildutställning på Sunne järnvägsstation, vilken besöktes och beundrades av många. SVT Värmlands Nytt besökte utställningen på eget initiativ och ett antal intervjuer gjordes och visades i TV.

Jag har många ideella krafter att tacka. Utan er hade det inte fungerat. KÄNN ER UPPSKATTADE! Våra hyresgäster på Hembygdsgården, Faa Olsson "Gott och Blandat catering" och Sunne Vandrarhems värdinnor, Inger Johansson och Agneta Henriksson vill jag också tacka för ett gott samarbete!

Inför det nya verksamhetsåret önskar jag att yngre krafter ville komma hit och vara med oss i arbetet. Snart kommer en generationsväxling och då om inte förr behövs ni. Innan dess behöver ni läras upp.

Ring oss om du vill ägna dig åt att jobba framåt för din hembygd! Visa dina barn vägen till Hembygdsgården så att de hittar hit en dag. Hit kan man komma och hyra in sig om man vill ha dop, barnkalas (danslogen), födelsedagsfester eller andra familjehögtider.

Och du, nu har vi installerat en hörselslinga i Askersbygårdens östra rum och på dansbanan. Nu ska alla kunna höra.

Kom gärna med och bli medlem i vår förening du också! Du väljer själv om du vill vara aktiv eller passiv, men vad du än väljer så stödjer du oss.

– Häng med för nu börjar vi!

Tommas Pålsson

Välkommen till Bildarkivet

Nu finns vi även på bottenvåningen i Anneforsskolan
Vi har c:a 50 000 bilder som vi kan hjälpa dig att söka fram ur databasen

Öppet måndag–fredag 09.00–14.00
Telefon: 0565-101 20
e-post: bildarkivet.sunne@telia.com
www.hembygd.se/sunne

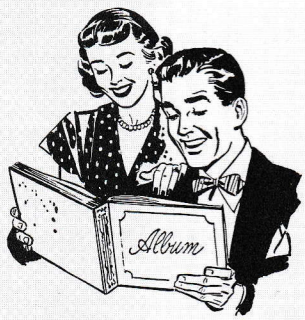

Planerade arrangemang 2014

Söndag 9 mars 15.00
Årsmöte i Askersbygården.

Stickcafé tisdagar 11.00
Ojämna veckor med start vecka 7.
Ta med ditt handarbete så dricker vi kaffe och strir!

Onsdag 30 april 18.00
Valborgsmässofirande. Sång av Sunne Manskör. Vårtalare. Kaffeserveringen öppnar 18.00. Vid rätt väder tänds majbrasan 19.15.

Fredag 20 juni Midsommarfirande
13.00 Vi klär midsommarstången vid Anneforsskolan. Ta gärna med blommor. Nytt för i år: **Alla barn får låna varsin flagga och gå med i processionen till Askersbygården.**
15.00 Midsommarstången reses till musik av Sunnlåt och Sunne Folkdansare. Dans och lek kring midsommarstången. Lotteri. Lanthandeln öppen. Servering av midsommarbakelse och kaffe, varm korv. Svensk Handel bjuder alla barn med blomsterkrans i håret på glass. Folkdräktsklädda bjuds på kaffe.

Nävgrötskvällar med underhållning
Onsdagar i juli. 2/7, 9/7, 16/7, 23/7, 30/7 med allsång.

Kulturveckan i Sunne 3–10 augusti
Arrangemang på hembygdsgården:
Barnkulturdagen torsdag 7 augusti
Spelmansstämma lördag 10 augusti

Medlemsresan i Augusti

Stickcafé ojämna veckor
i oktober och november.

Bildvisning i Askersbygården
Tisdag 7 oktober.

Arkivens Dag
Lördag 8 november.

Brasafton i November.

December. Julmarknad och luciafirande.

Sunne Hembygdsförening och Bildarkivet tackar Sunne kommun, arbetsmarknadsenheten och Margareta Kvarnström för gott samarbete under 2013.

Gåvor

Ett stort och varmt tack till alla som skänkt gåvor till hembygdsföreningen under 2013
Styrelsen

Flaggor

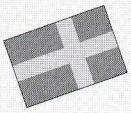

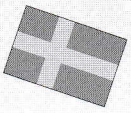

Sunne Hembygdsförening har inhandlat flaggor med bidrag från **Fryksdalens Sparbank och Helmia Bil AB**. Alla barn som vill får låna flaggor på midsommarafton och gå med i processionen på på hembygdsgården.

Kulturveckan i Sunne

3 – 10 AUGUSTI 2014
Välkommen till
litteraturkvällar musikevenemang filmfestival
konstutställningar teater barn- och ungdomsprogram
berättaraftnar kulturvandringar
och mycket mycket mer!
Selma Lagerlöfs Litteraturpris delas ut lördag 9 augusti

STIFTELSEN SELMA LAGERLÖFS LITTERATURPRIS

| 0565 167 70 | www.kulturveckanisunne.se |

Ressällskapet på skolhustrappan vid Erlandergården i Ransäter.

Hembygdsföreningens medlemsresa

TEXT OCH BILD: INGEGERD LÖWGREN-JANSSON

PRECIS SOM FÖRR OM ÅREN startar vi från Frejakajen med vår ordförande Gunnar Andersson vid ratten. Men det är ändå annorlunda – i år vet vi vart resan ska gå.

PRICK KLOCKAN ÅTTA startar Gunnar bussen, som är så gott som fullsatt. Vår guide, Mats Jansson, talar om vad som väntar oss på första anhalten, som är Erlandergården i Ransäter. Där tar intendent Marina Andersson emot oss med orden:
– Å så trevligt med en grupp från Sunne! Marina bor ju själv i Östra Ämtervik och känner flertalet av resenärerna.

PÅ ETT HELT SAGOLIKT SÄTT berättar Marina om Tage Erlanders familj när hon visar oss runt i skolhuset. Hon levandegör historien på ett otroligt sätt genom att väva in roliga anekdoter i sitt berättande. Efter den trevliga rundvandringen är vi välkomna in i museets utställningslokaler. Där är det framdukat kaffe och ljuvliga franskbröd för våra hungriga magar.

ROBERT NYBERGS UTSTÄLLNING med sina underfundiga tavlor är helt suverän och man kan titta på den hur många gånger som helst. Texten är slående. Till exempel damen som ligger på en bår och bärs iväg från olycksplatsen av två ambulansmän:
– Kör mig till jobbet, jag har inte råd att vara sjukskriven! Den makabra sanningen!

TAGE ERLANDERS LIV som statsminister har levandegjorts i museet på ett mycket fint sätt. Hans gamla PV står uppställd på golvet bland annat och man får uppleva en hel del både privata och offentliga händelser från Tages tid vid rodret.

DAGS FÖR NYA ÄVENTYR när Gunnar kör bussen med glada medlemmar mot Karlstad. Nu är det dags för Gunvor Larsson att plocka fram lottringen. Lotterna går åt som smör i sol, men dragningen får vänta. I Karlstad skiner solen från blå himmel när vi får en stunds egen vandring i centrum innan lunchen väntar på Scandic Hotel.

MÄTTA OCH BELÅTNA tar vi oss till Brigadmuseet där vi får uppleva en tidsresa under Kalla kriget. Resan genom utställningen börjar i 1940-talet med tyska ruiner, den svenska gatan och den efterlängtade freden.

Vi fortsätter in genom Sveriges försvar efter andra världskriget, det glada 50-talet med nya sociala reformer och Folkets park. 60-talet med byggandet av Berlinmuren, mordet på Kennedy, byggandet av nya stridsvagnar och vapensystem. 70-talets miljö- och kvinnorörelser, 80-talets Ebba Grön och Tjernobylkatastrofen.

NÄR BERLINMUREN FÖLL bildades ett nytt Europa, och då ansåg man att svenska försvaret kunde nedrustas. De en gång 37 armébrigaderna blev till ingen vid millennieskiftet. Man blir lite tagen efter att ha sett allt detta måste jag säga så det känns rätt skönt att än en gång få sätta sig i bussen.

NU BÖRJAR SPEKULATIONERNA! Vi är lovade eftermiddagskaffe också, men var? Kanske det blir där, eller där... förslagen haglar! Vi landar till slut hemma i soldattorpet hos Mats och Ingegerd i Askersby. Här får vi oss en lektion i hur livet under indelningsverket 1680–1901 såg ut. Mats berättar om torpets historia från 1750, om trångboddhet och armod, men även om lycka över att många av barnen blev så fina människor.

KAFFET SMAKAR BRA i värmen, det är trångt och stämningen är på topp när Mats förrättar dragning i lotteriet. Berit och Kjell Persson hör till dem som kammar hem flera vinster. Men nu är det dags att återvända till startplatsen vid Frejakajen för klockan går mot 18.00.

VI SUMMERAR RESAN och alla känner att det har varit en toppendag! Gunnars lugna, fina körning och Mats trevliga guidning har satt guldkant runt dagen. Varmt tack!

Fr. v: Else-Marie, Berit, Kjell, Alva, Gert och David summerar dagen, i soldattorpet i Askersby.

Vår guide Mats samlar ihop gruppen.

Anders minns sin barndom

Vi får inte glömma att ta vara på våra minnen. Tiden går ifrån oss och mycket av kunskap och lärdom från förr, försvinner snabbt och kan gå förlorad. Därför måste vi ta vara på människor som Anders Broman, som kommit upp i aktningsvärd ålder. Han är klar i tanken och berättar gärna. Tack Anders!

TEXT OCH BILD: INGEGERD LÖWGREN-JANSSON

ANDERS BROMAN har ett gott minne. Anders är född på Näsena, för 89 år sedan, i Ivarsbjörke som då låg under Björkefors. Han berättar för mig hur det var i barndomen och under krigsåren på landet. Han var van att jobba med kroppen i jordbruket och gillar inte "dataåldern", som han tycker förstör ungdomarna.

– Kunde man dra tillbaka tiden så vore det bra, men inte för långt för det var ett hårt liv på landet, säger han.

– Det började redan i skolåldern. Vi hade en halvmil att gå till skolan. På vintern åkte vi skidor. Inne i skolsalen kunde det vara kallt ibland när vi kom på morgonen. Det hände att någon spillt ut lite vatten ur hinken, som fanns i rummet. Av kylan hade vattnet på golvet frusit till is under natten och det kunde bli glingt. Vi barn fick elda hela dagen i kaminen, som fanns i klassrummet.

– I tredje klass hade jag en fröken från Stöpafors, hon hette Gunnel Göthe och var väldigt åskrädd. Det var förstås väldigt tacksamt att skrämma henne och rätt som det var ropade någon av oss ungar:

– Oj, jag tror att det åskar! Då blev fröken rädd och vi hade så roligt.

VI SATT TVÅ OCH TVÅ i bänkarna och en gång tatuerade vi oss med bläck min bänkkompis och jag. Gissa om mamma blev arg! "Nu går du genast och tvättar bort bläcket, sa hon. Men det var nog äkta vara för tatueringen, tre prickar mellan tumme och pekfinger, finns kvar än idag, snart 80 år efter.

JAG MINNS NÄR BENSINEN kostade 24 öre litern och fotogenen 16 öre. Vi sålde mjölk till mejeriet i Bäck och fick 6 öre litern. Mjölken gjorde man smör av. Mejeriet slog igen den 1 maj 1935. Lönen för pigorna var 15 kr i månaden och drängarna var tydligen värda mer för de fick 25–30 kr i månaden.

HEMMA HADE VI 52(!) äppelträd och jag minns särskilt Risäter, som var så gott. Frukten använde vi i hushållet och en del gav vi till grisarna, resten vräktes bort i älven. Vi hade tio kor, hästar, grisar, får, getter och ett 100-tal höns.

MAMMA TOG BOCKRAGG OCH FÅRULL, som hon beredde och spann till garn. Sen band (stickade) hon varma och slitstarka sockor och vantar till oss barn.

JAG HADE EN BROR, Birger, och familjen tog en fosterson, Lennart. Det har cirkulerat en hel del sommarbarn i mitt hem och även ett finskt krigsbarn. Men när de finska krigsbarnen blev äldre, runt 21 år, kallades de tillbaka till Finland.

MIN BROR BIRGER var jordbrukare som jag. Han avled när han var 90 år gammal. Jag beundrar kvinnorna på den tiden. De fick göra allt arbete i hemmen. Barnen skulle fostras, de syltade, saftade, bakade, vävde, stickade med mera. De höll rent och dessutom mjölkade de korna. Prata om heltid!

MIN MOR SIGNE, var en rejäl kvinna. Hon tog hästen in till Sunne och handlade. Hon kunde inte göra en "hästknut" men varje gång hon kom ut ur affären så var hästen bunden! Det var ett mysterium. Vem hade gjort det? Gubbarna i Sunne tog genast hand om hästskiten vilken de gödslade sina odlingar med.

JAG KAN JU INTE SÄGA att man stod särskilt högt på samhällsstegen som bonde. Men under krigsåren var det allt många så kallade "fina" människor, som var lite avundsjuka på oss bönder för att vi hade mat. Vi var ju självförsörjande på potatis, kött och fläsk, ägg, mjölk, ja i stort sett all mat. Jag har ett minne från 1940-talet då "kärringera" från Munkfors kom och ville köpa mjöl i kvarnen. Då flög väl själva den i mig, för jag var en riktig filur och jag hällde grismjöl [finmalen havre] i påsen! "Kärringera" försvann och kom aldrig tillbaka.

Vi tog vatten ur Björka älv och kokade kaffe av och tänk så gott det blev! Det har väl aldrig smakat bättre. Undrar varför det var så? När jag var liten var jag med familjen på julotta i Tomthults missionshus. Där var vi också på paketauktion. Det var riktigt roligt!

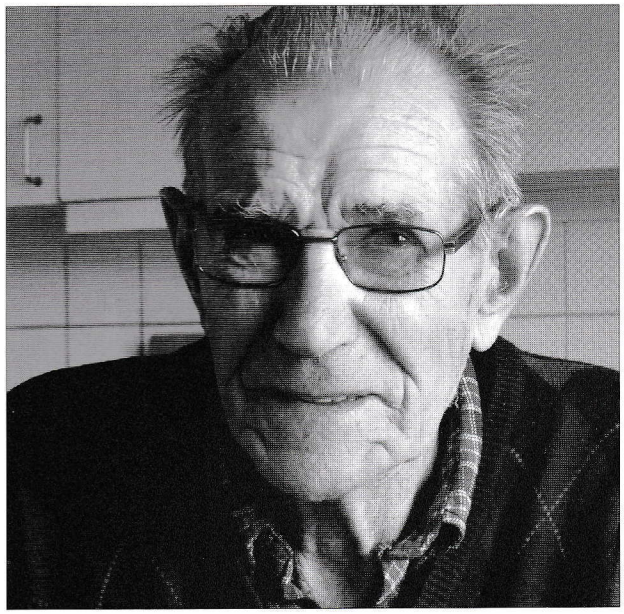

Anders Broman 89, berättar om svunna tider.

VID SEXTON ÅRS ÅLDER började jag köra i skogen. Det kunde bli ganska kallt ibland. Under krigsåren var det så kallt som -43 grader vid något tillfälle. Då låg vi pojkar skaföttes för att hålla värmen. Vintern 1924 var sträng och likaså vintrarna 1945–46. Då åkte folk spark över Fryken i höjd med Björkefors.

DET VAR OFTA KALAS på landet och en gång minns jag särskilt väl. Vi var på ett ställe där det fanns en hund. Vi skulle bjudas på gräddtårta och tårtan stod där grann och färdiggranerad. Plötsligt fick vi se hunden göra en attack mot tårtan. Han slickade i sig all grädden! Men värdinnan blev inte rådlös, hon spritsade på ny grädde och bjöd så alla gästerna att äta och det gjorde vi! Ingen blev ju dålig i magen, så det gick bra i alla fall.

– Jag gick på auktion då och då och en gång var jag spekulant på en väggklocka.

– Nej för Guds skull, köp inte den klockan! Den är full av vägglöss! Sa någon. Jag såg att han hade rätt men jag ville ha klockan och köpte den också för 15 kr med vägglöss! Jag la in den i en hästfilt när jag åkte hem och se, det tyckte inte lössen om, de försvann helt och hållet! Klockan har jag på väggen än idag.

PÅ DEN TIDEN NÄR TELEFONEN kom och det fanns växeltelefonister, kunde man bara ringa fram till klockan 20.00, sen gick telefonisterna hem. De kunde nog lika gärna fungerat som upplysningscentral för de fick allt reda på mycket de, oj, oj!

NÄR MAN VÄXTE UPP skulle man inte arbeta på söndagarna. Då klädde man sig fin – i alla fall några timmar – innan man fick ta på sig ladugårdskläderna igen och gå ut till djuren. Vardagar bestämde pappa att vi skulle sluta att arbeta klockan 18.00. Vi hade jobbat så mycket vi orkade från tidiga morgonen. Klockan nio på kvällen bröts strömmen så då fick man lägga sig eller tända ett stearinljus. Så var det i alla gårdar.

VID KVARNEN I BÄCK fanns det zigenare. Där lärde jag mig hur man enkelt nackar en höna. Jag såg hur en zigenarkvinna snabbt drog med en käpp på marken precis framför den hönan som skulle nackas. Vips så föll hönan ner på marken och låg stilla, helt paralyserad. Sen var det enkelt att ta den runt halsen och nacka den.

JA, ANDERS BROMAN minns mycket från gångna tider och man ser i hans ögon att han har mycket visdom. Han är glad att hans kära jordbruk lever kvar och sköts av dottern Kerstin och hennes man Magnus på Näsena i Ivarsbjörke.

ANDERS BOR NUMERA i en lägenhet inne i Sunne och har det ganska bra, men visst längtar han till Ivarsbjörke och det liv han hade med sin kära hustru Karin, som gick bort 2009.

Välkommen till butiken med det lilla extra!

KLÄDER FÖR ALLA FORMER STRL. 34–56
• The MASAI • Baldino • UNO • Q'neel
Olars Ulla • Ciso • Choise
Signature • handberg • Brandtex
Mariedal Design • Boheme

INREDNING OCH PRESENTER
Klässbols Linneväveri • ekelunds Linneväveri
Miljögården • NyblomKollén
GreenGate • Klippan
Smide • Keramik • Klenellglas • Lena Linderholm

SMYCKEN • SCARVES • VÄSKOR
Byxproblem? Prova den magiska stretchbyxan och jeansen från Laurie, strl. 34–56!

Fryksdals Form

Kvarngatan 18, Sunne • 0565-130 31
www.fryksdalsform.se

Sunnes Lucia med tärnor gjorde sitt sista framträdande på hembygdsgården. En hel vecka hade de framträtt på många olika platser i Sunne.

Så kom Lucia till slut

TEXT OCH BILD: INGEGERD LÖWGREN-JANSSON

SUNNES LUCIA MED TÄRNOR avslutade sitt digra program med ett besök i Askersbygården. Ljusets drottning lyste upp i decembermörkret. Askersbygården var fullsatt när Sunnes lucia med tärnor skred in, sjungande luciasången.

KLARA JANSSON från Ingmår, var årets ljusbärerska. Kan något bli vackrare? Kristallklara röster, gammal miljö, brasan som brann, allt stämde. Klara var en mycket värdig lucia, som tog sin uppgift med stort allvar. Hon berättade att när flickorna åkte i kortegen genom Sunne tidigare på eftermiddagen så rann tårarna nedför hennes kinder. Det var så stort, så mäktigt så helt otroligt!

GÄSTERNA HADE en härlig stund även innan luciatåget kom, då de underhölls av Sunnlåt med vacker musik. Kaffe med dopp satt inte heller fel i denna kulna och mörka decemberafton.

BERGLUND & PERSSON SMIDESVERKSTAD

Tillverkning och reparationer av byggnadssmide
Grindar, staket och trappor
Även finsmide som ljusstakar och ljuskronor

Arrendegården
686 91 SUNNE
Telefon: 0565-108 43

Dolk, upphittad på Storön i Jangen av prosten Hagström.

Lena Eriksson.

Sländtrissa. Fyndplats Södra Såneby 1917.

Stenyxa tidig typ (Lihulttyp) från Ingebyfjorden (Ingeborgjorden) funnen 1924 av Olof Persson, Bäcken, Stöpafors.

Fornfynd är så oerhört intressanta

LENA ERIKSSON
BILD: INGEGERD LÖWGREN-JANSSON

JAG FINNS TILL VARDAGS på Sunne Bildarkiv. Jag är egentligen konservatorassistent inom måleriområdet. Har arbetat med olika projekt såsom bemålade möbler, tak- och väggmålningar i K-märkta hus och kyrkor med mera.

HÄR PÅ BILDARKIVET har jag börjat plocka in föremål från Tingsgårdens samlingar, för att fotografera, katalogisera och lägga in i datasystemet Sofie. Just nu är jag klar med fornsamlingen. En spännande värld med forntida verktyg såsom stenyxor, flintaskrapor och pilspetsar.

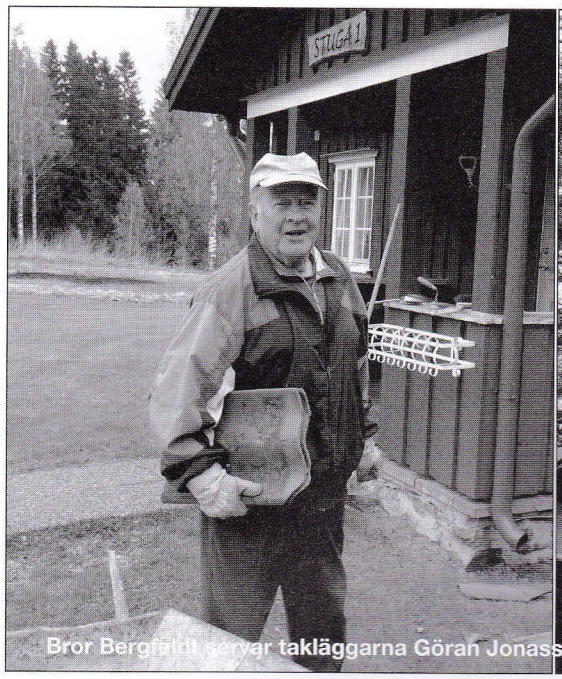

Bror Bergfaldt servar takläggarna Göran Jonasson och Gunnar Andersson. Foto: Ingegerd Löwgren-Jansson.

Utförda arbeten 2013

Januari

- Puts i taket på cateringen Smått & Gott i Askersbygårdens källare hade släppt fick göras om. Gunnar, Börje, Gert.
- Helrenovering av källarlokalerna på vandrarhemmet. Gunnar, Börje, Göran.
- Inventering i Askersbygården. Gunnar, Anita, Göran, Ingrid, Ingegerd.

Februari

- Vårstädning av Askersbygården. Gunnar, Ingegerd.

Mars

- Sortering av brädor och tegel. Bror.
- Luftvärmepump på Bildarkivet tagen i drift. Gunnar, kylmontör, Göte, Göran.

April

- Trädfällning och risbränning. Gunnar, Göran, Börje Gert, Stig.
- Slipat och lackat golvet i östra rummet i Askersbygården. Gunnar.
- Storstädning av lanthandeln. Gunnar, Ingegerd.
- Bytt ut trasiga takpannor på stuga 1 och 2 samt Nybo Logi. Gunnar, Göran, Bror.

Maj

- Målat och oljat bänkar. Bror.

Juni

- Sommarblommor i alla stor krukor ute fraktades till hembygdsgården av Bror.

Juli

- Matjord lades ut på ojämnheter i gräsmattorna. Bror, Gunnar.

Augusti–september

- Målning av Nybo Logi och Nybo Kök. Gunnar, Bror, Gert, Göran.

September

- Installation av hörselslinga i östra rummet i Askersbygården samt vid dansbanan.

Oktober

- Röjning vid tingshuset. Bror.
- Ventilationen i Stuga 1 och 2 samt Nybo Logi åtgärdad.
- Arrendegårdssmedjan har tillverkat trappräcken till Askersbygården. Uppsatt av Gunnar, Göran och Bror.
- Satt skivor för fönstren i Vävartorpet och soldattorpet för att skydda glasrutorna inför vintern. Gunnar, Bror, Göran.

November

- Kört bort löv. Gunnar, Göran.

Känner du igen bilderna?

Hör av dig till Bildarkivet 0565-101 20

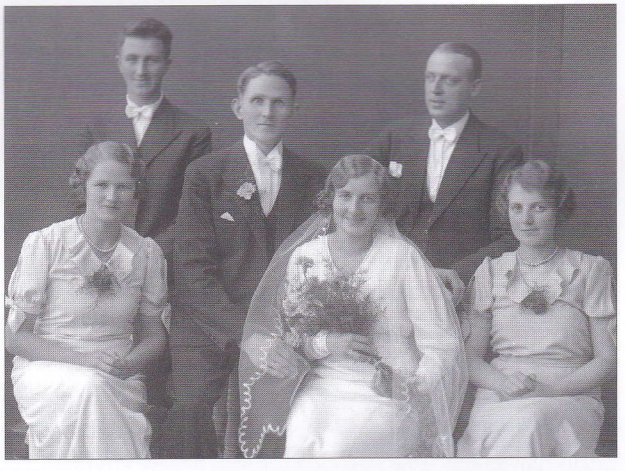

Diskussionen tog fart efter bildvisningen.

Bildvisning om Fryksdalsbanan

TEXT OCH BILD: INGEGERD LÖWGREN-JANSSON

En tisdagskväll i oktober samlades ett 30-tal tågintresserade i Askersbygården. Sunne Bildarkiv hade tagit fram och sammanställt bilder som de har i sin databas, samt ur böcker.

MATS JANSSON, Bildarkivet, lotsade oss från dåtid till nutid. Sven Ceder, som när han var liten bodde i Ingmår, samt vars far arbetade på järnvägen, hade en hel del att berätta. Hur det var när han på den tiden fick följa med sin far till Sunne för broöppning, när han plockade mängder med smultron på banvallen och om hur man fick ta hand om gräset som växte på banvallen, hässja och sen ge till djuren.

EN DEL AV MÄNNISKORNA på bilderna blev igenkända och identifierade. På en bild fanns så många som ett 15-tal personer, vilka alla jobbade på Sunne Järnvägsstation. Det är intressant att jämföra med dagens antal, som är en enda(!) och som ingen resande ens kan se.

EFTER KAFFET TOGS vi med till andra avdelningen i nutid då vår specielle gäst, lokföraren Sören Thyberg tog vid. Sören, som bor i Skåre, med rötter i både Lysvik och Gräsmark, kunde berätta att den enda personen som finns på Sunne järnvägsstation, är mycket viktig för honom som lokförare. Den personen har Sören kontakt med i telefonen vid varje resa då han kör timmertåg mellan Grums–Torsby. Då måste han försäkra sig om att han är ensam på banan.

SÖREN THYBERG, som fotograferats under just en sådan timmertransport av mig, berättade om TågAB där han jobbar, om sin driftige chef Lars Yngström och om hur han själv jämför naturen på sträckan Sunne Torsby, med naturen i Norge där han också kör tåg.

– Det är så oerhört vackert! Man hinner verkligen se sig omkring eftersom man endast får köra i 50 km/tim, säger Sören. När jag kör persontåg, vilket jag också gör, rusar man fram i 160 km/tim och man har fullt sjå med att kolla om man är i tid vid stationerna. Nytt är också att man kan radiostyra timmertågen. Vid start kan man behöva backa för att komma in på rätt spår och då manövrerar man tåget genom radiostyrning utifrån om man är ensam lokförare. Ibland är man nämligen två. Loket är tomt och man står utanför. Det är ofta två sammankopplade lok samt kanske 25 lastade boogievagnar efter som ska flyttas. Nämnas kan att varje vagn väger ca 80 ton! Detta kräver utbildning, säger Sören.

– Man måste kunna leta fel om något händer och åtgärda om det krävs. Man lär vara praktisk.

DET VAR MÅNGA som deltog i diskussionen efteråt och som hade egna minnen från den tiden när Fryksdalsbanan var relativt ny. Några hade bott längs banan. Lars Wennberg påminde om **Evi Gläja** och hur man firade **Fryksdalsbanans Dag** under den veckan varje år. Man enades om att tågen är viktiga och att Fryksdalsbanan är en oerhört viktig livsnerv i Fryksdalen för både turism och annan näring.

NINNI OBBARIUS pendlar sträckan Sunne–Karlstad varje dag och hon berättade att möjligheterna att åka tåg vid olika tider på dagen har ökat. Det är flera avgångar nu, än då Ninni började pendla för några år sedan. Detta var en mycket trevlig kväll på hembygdsgården.

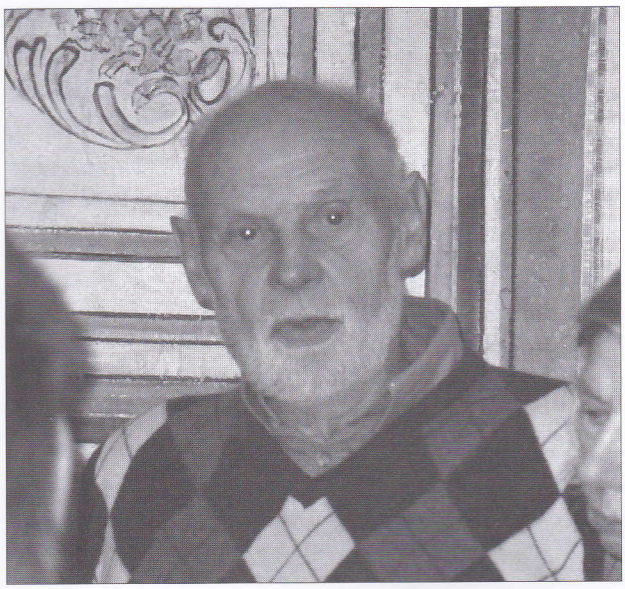

Sven Ceder, som bodde i Ingmår som liten, berättar om smultronplockning på banvallen. Han har också räfsat ihop gräset från banvallen, hässjat och gett till djuren.

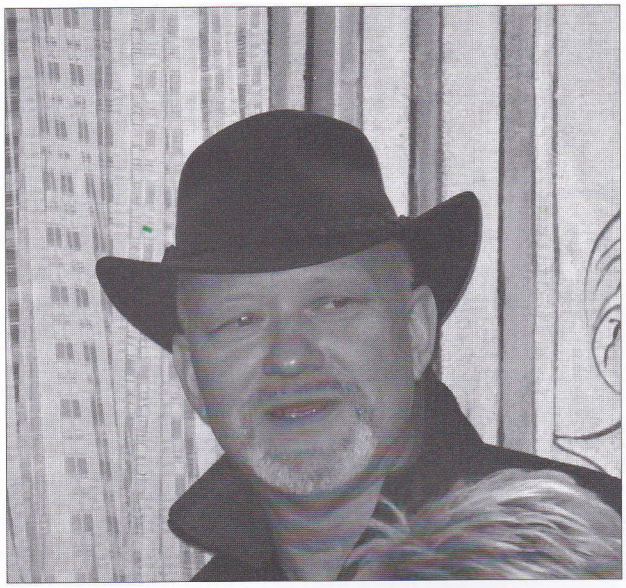

Sören Thyberg, lokförare av såväl timmer- som persontåg, berättar om nutidens tåg på Fryksdalsbanan.

Anne-Mari Gottfridsson, Gunnar Andersson, Anita Bergström, Marianne Åhman och David Myrehed lyssnar intresserat på Lars Wennbergs inlägg.

DE I UTKANTEN

TEXT OCH ILLUSTRATION: EVERT JOHANSSON, OKTOBER 2013.

Från stora landsvägen hem till Lellänga går den smala grusvägen rakt upp till Bytorp och där kommer en nittigraderssväng igen innan man kommer upp till slätten, där mitt hem ligger. I hörnet vid vår gård, Lellänga, är det en tvär kurva och så gör vägen en lång runda förbi småställena på Kullen, Dalfalla, Åsen, Änga, Backen och Nytomta. På Nytomta bor min skolkamrat Rut, som jag hälsar på ibland, men jag gillar inte att deras gråhund står och skäller på mig i sin löplina ute på gården. Sesselbäcken rinner förbi Nytomta i dalen på sin väg ner till Fryken. Och på andra sidan bor Ricka i huset med den slitna rödfärgen. Där står det några skrotbilar och rostar sönder i det höga gräset på tomten.

Vid korsvägen upp till Svartserud bor Elin Gillblad i en stuga som inte är större än en stor lekstuga. De säger att Elin har det väldigt fint i sin rödmålade stuga, men jag vet inte för jag har aldrig varit inne hos henne. I backen nere vid Höglunda bor Helmer, som kan allt om målarfärg. Det är han eller Karl Larsson på Solbacka som målar om köken i By och tapetserar när det behövs. Efter korsningen är det en enda lång utförsbacke ner till landsvägen förbi det stora rödmålade skolhuset och lärarbostaden med brutet tak och en pampig fruktträdgård. – Det är hemtama trakter och jag vet vad varenda människa heter som bor på vägslingan runt By.

»Undrar vad han ska sälja för skräp idag«

Men egentligen är det inte riktigt sant. Ricka ser jag ju aldrig och jag har aldrig varit inne i hennes hus fast hennes dotter går i klassen över min. Och Edits pappa har jag aldrig sett. Undrar hur han ser ut. Ricka springer ju inte heller runt i stugorna som Elin brukar göra. Men det är som det är, varför skulle jag bry mig. Det finns ju roligare ställen att besöka, som Västermyra, där tant Elvira bor. På övervåningen bor den gamle skomakaren Lars och hans fru Lina. Lars kan prata fast han har munnen full med plugg till halvsulningen och tant Lina är duktig på visor och ringlekar, som hon lär barnen när vi blir inbjudna till julgransskakning. Och borta i Mark har jag varit några gånger men där känner jag bara skolkamraterna. På torpet längre in i skogen bakom Mark bor tant Ellen med sin dotter och sin gamla mor. Min mamma pratar om Ellen ibland, men jag vet inte hur de känner varann.

Åt andra hållet, mot Höjen, är det ännu svårare att hålla reda på vad folk heter och var de bor. Det går en dålig körväg rakt över gärdena mellan Lellänga och Höjen men där går sällan folk till fots. Jag har några skolkamrater i Höjen. I skogen bortom själva byn ligger några små ställen. Platsen kallas Lillhöjen, men dit sträckte sig inte mina upptäcktsfärder.

En gång fick jag i uppdrag av Bertil i Boa att cykla till Lillhöjen med en kasse matvaror. Jag fick ju en slant för uppdraget, men det kändes lite tveksamt för det var så långt från de gårdar jag kände till. När jag hittat stället som jag skulle leverera varorna till kändes det enbart obehagligt. Men jag bet ihop och knackade på och klev in i det stökiga köket. Familjen satt och åt middag, sill och skalpotatis. De lade potatisskalen direkt på bordsskivan. Jag lämnade över påsen med varorna och sa adjö direkt.

En vanlig eftermiddag när mamma och jag var ensamma i köket såg jag att Typen kom linkande över gärdena från Höjen. Typen var en seg liten gubbe som sålde tygvaror och annat smått i gårdarna. Jag kände igen honom på gången och den stora kappsäcken han bar i en rem över axeln.

– Jaha, sa mamma liksom för sig själv. Undrar vad han ska sälja för skräp idag då? Typen hivade upp sin stora kappsäck på köksbordet utan problem, trots att han saknade alla fingrar utom tummen på vänsterhanden. Han bredde ut tunna bomullstyger med färggranna mönster på bordduken och trådrullar och nålkuvert och resårband och knappar i varierande modeller.

– Jag kan ta en och en halv meter av detta tyget, sa mamma. Det blir bra till ett nytt förklä. Men tråd och knappar har jag så det räcker.

När Typen lommat iväg igen bort mot Kullen och Åsen, frågade jag mamma om hon visste vad Typen var för en koling egentligen och om hon visste var han

bodde. Men mamma ville inte prata om saken. Hon sa bara kort att han egentligen hette Josef och bodde borta i Lillhöjen ihop med sin kvinna, Maria, spåkäringen. Jag tänkte för mig själv att Maria var jungfru men ändå kanske fått en son med Josef. Av tystnaden efteråt förstod jag att det inte var nåt viktigt att prata om. Jag frågade mamma

– Är de skojare eller?

– Nä, sa mamma, jag vet inte så noga. Kanske.

Ibland kom byns egen lilla vandringsgumma in på besök. Hon hade bylsiga kläder, en tjock kofta och ett rutigt grått huckle på huvudet. Det var Elin Gillblad som bodde i sin lilla stuga vid den bortesta kröken ner till landsvägen. Ibland gjorde hon sin runda runt By, för att få sig en kopp kaffe eller en torftig pratstund. Mest satt hon bara på en stol vid dörren och sa inte ett ord. Men hon var alltid välkommen hemma. Hon fick kaffe och mamma hade alltid lite sockerringar i en burk i skafferiet "ifall det kommer nån".

De luffare som dök upp ibland från ingenstans ville mamma helst inte prata med. Hon försvann fort upp på övervåningen och bad oss barn att ta hand om främlingen i köket tills han slickat rent på tallrikar och fat innan han traskade vidare. Jag förstod att luffaren aldrig bad om en säng eller en höskulle att sova i om husmor inte hade givit sitt samtycke. En av luffarna, som visst hörde hemma i Östmark, stannade flera timmar och fick lov att slipa alla knivar och saxar som fanns i huset. Det var hans tack för maten.

Som oskuldsfull liten tonåring hade jag sällan några problem med att få vänner både bland jämnåriga eller gamlingar. Visst, fyrtioåringarna verkade ju ganska gamla, men det gick ganska bra att prata med dom också. Och det var lätt att prata med deras gamla föräldrar också bara man var artig och snäll. Det fanns en vardaglig umgängeston grannarna emellan och något elakt skvaller hörde jag aldrig. -

Men, alla var inte med i gemenskapen! En del, de som bodde i utkanten såg jag sällan eller aldrig. De var inte med på arbetsamma dagar i höskörden eller när det var dags för tröskning, och absolut inte på några kalas. Varför blev dom aldrig inbjudna? De kom aldrig på tal vid kaffeborden. Min oskuldsfulla tonårsskalle började fundera vad det var för skillnad på folk och folk. Vem satte gränserna i umgänget? Jag ville veta men jag fick aldrig några svar. Det var bara tystnad men kanske den talade tydligare än vanligt prat.

Typen kom linkande över gärdena från Höjen.

Jag är nöjd om jag blir förstådd av Fryksdalingar

HILDING BERGQVIST

Mina föräldrar Axel och Anna Bergqvist och sex av mina syskon kom till Mårbacka 1919 efter tidigare anställningar på gårdar i södra Värmland. Ibland var det odrägliga förhållanden, dåliga bostäder där råttor trivdes och där en pensionerad officer drev gården med militärisk disciplin. Han red omkring på ägorna och gav order till sina undersåtar, som då skulle inta givakt, då han såg ner på dem från hästryggen. Mina föräldrar flydde från denna översittare och kom via Rottneros och Öjervik, till Mårbacka.

Den som visade vägen och lotsade dem till det av Selma ägda torpet Prag, var Selmas fosterson Nils Holgersson. Far fick anställning som jordbruksarbetare, men då ladugårdskarlen blev sjuk fick far överta den sysslan och för att komma närmare lagården fick familjen flytta till arbetarbostaden på Mårbacka. När vikariatet tog slut flyttade mina föräldrar till Knöln, en egendom och ett torp, som Selma köpt in. De blev boende i torpstugan cirka en kilometer söder om Mårbacka och där föddes jag 1927. Jag har således aldrig bott i arbetarbostaden, men är väl bekant med huset och dess inneboende genom att min syster med man hade ladugårdstjänsten under tio år och då bodde i arbetarbostaden. 1939 köpte far och mor torpet Knöln av Selma.

Efter Selmas bortgång flyttade familjen 1943 till Sunne. Många är de berättelser och händelser, som jag fått höra av far och mor. De beskrev sin flytt som en resa från misär till himmelriket, syftande på den mänskliga kontakt de upplevde med Selma Lagerlöf. Hennes stöd i vardagen, något som jag själv fick uppleva. Under 13 år fick jag leva samtida med Selma. Denna prägling av Selma gjorde att jag mådde dåligt av att se Selmas arbetarbostad förfalla, vilket gjorde att jag varit engagerad i detta sedan 2003.

Då jag ombads att skriva något i Sunne-Bygda om Mårbacka och arbetarbostaden, tänkte jag, ligg lågt och håll tyst! Det går inte att med några rader redogöra för åtta – nio års kamp för bevarande av Selmas kulturhus. Ibland väcker tystnad till eftertanke. Jag konstaterar kortfattat, att efter godkänd bidragsansökan från Stiftelsen beviljade Länsstyrelsen ett bidrag på 1,2 miljoner kronor för en yttre renovering av huset. Renoveringen påbörjades första augusti 2011.

Ett stort projekt återstod och det var den inre renoveringen, som var kostnadsberäknad till 600 000 kronor. Då det inte fanns någon kassa till detta, återstod alltså frivilligt ideellt arbete och sponsorhjälp.

Duktiga hantverkare anmälde sitt intresse. Ingemar Bredenberg, Helmer Bäcklund, Conny Persson och Anders Schullström. I två etapper har arbetet utförts med användandet av material och pengar från givmilda sponsorer. De har av mig fått handskrivna brev i brevlådan med önskemål om ett bidrag till Selmas arbetarbostad. I dessa datatider får man skämmas då man tar fram papper och penna för att meddela sig, men jag tänkte – skulle breven överhuvudtaget bli lästa och gick

Hilding Bergkvists syskon vid arbetarbostaden på Mårbacka 1921. Stående: Olle Bergkvist och Tage. Sittande: Sven, Greta, Märta och Tora. Bild från Östra Ämterviks hembygdsförening.

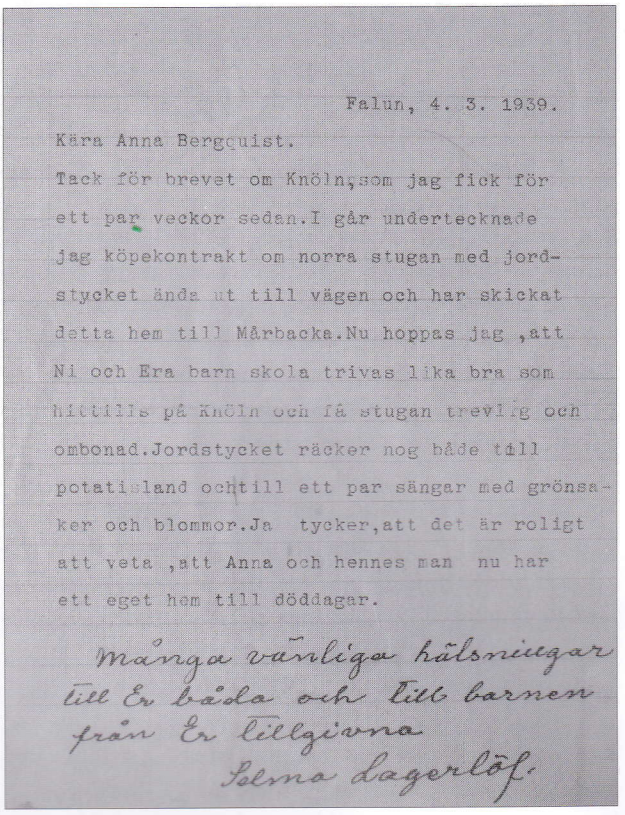

Falun, 4. 3. 1939.

Kära Anna Bergquist.

Tack för brevet om Knöln,som jag fick för ett par veckor sedan.I går undertecknade jag köpekontrakt om norra stugan med jordstycket ända ut till vägen och har skickat detta hem till Mårbacka.Nu hoppas jag ,att Ni och Era barn skola trivas lika bra som hittills på Knöln och få stugan trevlig och ombonad.Jordstycket räcker nog både till potatisland ochtill ett par sängar med grönsaker och blommor.Ja tycker,att det är roligt att veta ,att Anna och hennes man nu har ett eget hem till döddagar.

Många vänliga hälsningar till Er båda och till barnen från Er tillgivna

Selma Lagerlöf.

Ett brev från Selma Lagerlöf till Anna Bergquist.

det att läsa? Jag stärktes i tron då jag tänkte på Selma Lagerlöf. Hon kom ju ganska långt med sina skriverier med hjälp av pennan och blev förstådd av en hel värld. Jag är nöjd om jag blir förstådd av Fryksdalingar, tänkte jag och det blev jag! Och jag får säga att detta var, näst hantverksinsatsen, det trevligaste i hela projektet, just detta att få stöd av allmänheten. Det visar att intresset är stort för Selma och här gavs ett tillfälle att visa Selma sin uppskattning genom att delta i en bevarandeåtgärd av Selmas arbetarbostad.

Denna åtgärd är nu slutförd och allmänheten tog tillfället i akt och besökte arbetarbostaden vid en visning den 7 aug. 2013. Slutomdömet var positivt, det sades många berömmande ord och hantverkarna kunde sträcka på sig.

Detta blev en lång men mycket förkortad historik ända från Selmas dagar, då hon med sin lågmälda ton, men med största respekt, styrde och ställde bland sina anställda. Hon var ständigt redo för en insats om behov förelåg.

En episod som passar in på det föregående är då en kvinnlig journalist kom för att intervjua Selma. Selma lät budet meddela följande:

– Jag är upptagen, hon får komma igen en annan dag!

Strax efteråt knackar budet på igen.

– Anna på Knöln vill träffa Selma!

– Be Anna komma in, svarade Selma.

Orsaken till att huset står upp idag är inte bara en. Det statliga bidraget, stor ideell arbetsinsats, sponsorshjälp, inkluderande Mårbackastiftelsens behjälplighet med att söka bidrag ur fonder, plus personligt engagemang.

Jag hoppas att vi därmed har gett Selma Lagerlöf något tillbaka av allt gott hon gjort för vår bygd och människorna som bor där.

Nu pågår möblering med tidsenliga möbler skänkta av ortsbor, som kan beses då landshövding Kenneth Johansson inviger huset den 1 maj 2014. En bok om arbetarbostaden, skriven av författaren Lena Carlsson i Landskrona, skall då vara klar för utgivning.

Björkenområdet – en uråldrig kulturbygd

DAVID MYREHED

För ca 11 000 år sedan täcktes vår trakt av ett flera kilometer tjockt istäcke. Den stora landisens sydkant nådde då fortfarande Vänertrakten. Men vid denna tid startade en kraftig klimatförbättring som på ca 1000 år gjorde nästan hela landet isfritt. Man har beräknat att våra trakter, även därefter under lång tid, hade högre lufttemperatur än nu.

Terrängen formades av Vänerstränder

När isen smält undan kom ett ishav för en tid av ett par århundraden att täcka stora delar av vår bygd. Dess yta låg som högst ca 188 meter över det nuvarande havet och har lämnat efter sig en strandlinje som vi fortfarande kan finna i terrängen – den s. k. högsta kustlinjen.

Landet, och därmed havsbottnen, steg nu snabbt efter att tidigare ha varit nertryckt av istäcket. Götaland, som länge varit isfritt, steg snabbast och nuvarande Vänerns utlopp vid Vänersborg-Trollhättan nådde vattenytan. – Vänern hade bildats. Eftersom landhöjningen kom senare i Värmland, i synnerhet i norra delen, nådde den nybildade Stor-Vänerns vatten långt norrut i vårt landskap. Dess högsta strandlinje, för vår bygd ca 115 meter över havet, kan vi hitta i terrängen. Läget tycks ha varit tämligen oförändrat i mer än 500 år, innan olikheter i landhöjningen gjorde att Vänervattnet började

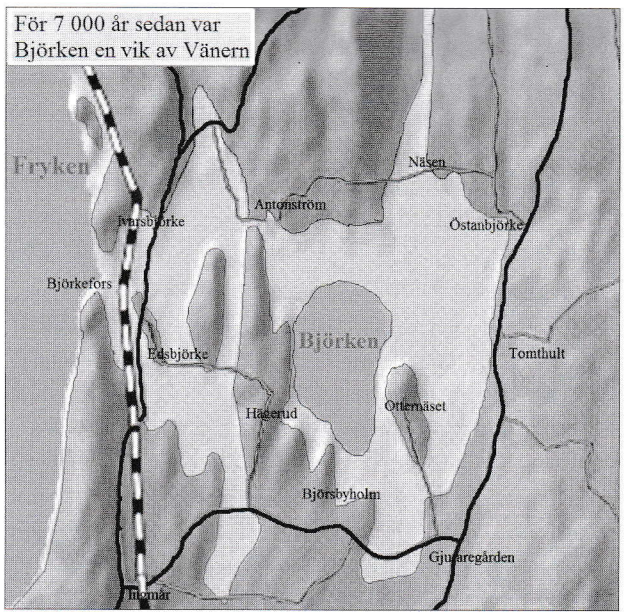

"tippas" ur söderut och bygden småningom torrläggas. Detta skedde succesivt och med avtagande hastighet. För 4 500–5 000 år sedan hade vattenytan sjunkit till Frykens nivå som sedan dess ändrats rätt obetydligt.

I de lägre liggande delarna av vår dalgång är alltså det övre jordlagret bottenslam från Stor-Vänern!

Värmeböljan som åstadkom den snabba avslutningen på nedisningen gynnade givetvis tidig invandring av både växter, djur och människor. Värmen skall enligt uppgifter från **Sveriges Geologiska Undersökning** (SGU) fortfarande ha hållit i sig för 6–7000 år sedan. Därefter har temperaturen långsamt sjunkit, dock med inslag av varmare perioder.

De första invånarna anländer

När de första människorna kom till vår bygd är svårt att avgöra men som jag nämnde nyss fanns förutsättningarna tidigt. De allra första fryksdalingarna var nog inte bofasta i egentlig mening. Dessa människor livnärde sig på vad naturen bjöd. Jakt, fiske och samlande var nog deras näringar.

För 8–9 000 år sedan var klimatet gynnsamt för ett primitivt liv i naturens hägn. Vid denna tid hade Stor-Vänerns vatten sjunkit så pass att en landbarriär bildats längs Frykens östra strand och delat av en ansenlig vik eller sjö som täckte det mesta av slätten nordöst om Sunne kyrka. Dess yta var mer än tio gånger nuvarande Björkens. Den var mycket grund och sannolikt en fiskrik fågelsjö. Sjön hade förbindelse med Fryken i området där Björkefors nu ligger.

Det är realistiskt att tänka sig mänskliga invånare i vår bygd vid den tid då denna sjö uppstått. Det gynnsamma klimatet gav en artrikedom i naturen som vi idag inte finner på våra breddgrader. De första invånarna torde haft goda förutsättningar att skaffa sig sin bärgning.

Ännu i årtusenden framåt var det gott klimat och människorna började bli bofasta i vår trakt.

Fynd som visar på bosättning

Någon gång för 7–8 000 år sedan hade Vänervattnet sjunkit till en nivå så att hela området mellan Soneby och Gjutaregården torrlades. Därigenom hade den vik bildats som efter ytterligar drygt tusen år blev sjön Björken. Från denna tid finns bevis på mänsklig verksamhet här. Nyligen gjordes intressanta fynd i en nyplöjd åker vid

Bronssvärdet från Gunnarsby.

Antonström, nära Björkens avloppsälv Norkan. Det handlade om ett par fina flintföremål och en mängd flint- och kvartsavslag samt skörbränd sten. Fynden är nu överlämnade till Värmlands museum. Man anser att här funnits en bosättning sedan minst 6 000 år.

Tidigare har fynd gjorts på flera ställen i bygden, även alldeles i närheten av denna plats. De forntida bosättarna tycks ha etablerat sig kring den trånga mynningen av Vänerviken Björken, kanske i strategiskt syfte. – Här kunde man bevaka trafiken till alla platser längs Björkens stränder. Men även Vänerns alla stränder kunde nås! – Om man nu hade farkoster som var lämpliga.

Den senaste fyndplatsen visar spår av verktygstillverkning. Kvaliteten hos flintan tyder på handel med avlägsna trakter. Denna handel har sedan pågått genom årtusendena och efterhand har åtskilliga produkter kunnat utskeppas från vår bygd. Det som stenåldersmänniskorna vid Björken ägnade sig åt var måhända en trevande inledning på den handelsverksamhet som under medeltiden växte fram i Björke.

Vänervattnet drog sig undan ytterligare och Björkens avlopp bildades vid Antonström. Nu sökte sig invånarna västerut och kulturens tyngdpunkt kom att ligga närmare älvmynningen **Hamna** vid nuvarande Björkefors.

De minnesmärken i form av gravrösen som i huvudsak ligger längs Frykens östra strand kom dit för omkring 3 000 år sedan – den tidsperiod vi kallar Bronsåldern. Ett bronssvärd från denna tid har hittats i Gunnarsbymossen som då var en grund del av Backatjärn. En analys av metallen har visat att kopparinslaget hade sitt ursprung på ön Sardinien i Medelhavet.

Antonström.

Medeltidsgodset Björke

För långt mer än tusen år sedan torde handelsverksamhet ha pågått kring "Hamna", älvmynningen vid nuvarande Björkefors. Förnödenheter kom med båt från sydligare trakter och det man hade att sälja skeppades ut. Den på 1700-talet verksamme forskaren Erik Fernow pekar på namn på platser i bygden som kan ha med denna handel att skaffa. Vi har Gjutaregården, Skinnargården, Bryggegården, Laggargården och Spelnäs (Spilernäs). De sista två kan båda ha med fiske att göra. Varenda älv hade laxfiske och fisken skulle antingen saltas ner i laggkärl eller spilas (spjälas) för torkning.

Det gamla Värmland knöts i slutet av 1100-talet till det framväxande svenska riket. Det hade tidigare varit en provins med viss särställning som dock stått under norskt inflytande. Dess landareal utgjorde endast en del av vad som idag är Värmland – i huvudsak det som senare kallades Fryksdals och Jösse härader. Det var således under den norska tiden, verksamheten vid Björke hade tagit sin början.

Ett rättsväsende byggdes tidigt upp med sin bas i Björkes södra del. Tingsplatsen var Gunnarsby vid Askerudsbergets sydände. Det kom att representera åtminstone hela Fryksdalen. Värmlands tidigast omnämnda lagmän hade norskt ursprung och de hade sannolikt sin verksamhet här och möjligen Gylleby som sin hemvist.

Vid medeltidens slut, alltså i början av 1500-talet var ägarfamiljen i Björke fortfarande en frälsesläkt, d.v.s. man var skattebefriad mot att ställa upp en väpnad styrka åt kungen. 1509 hade väpnaren Ivar Nilsson av Brattsläkten blivit ägare till hela Björke. Godset hade då fortfarande en utbredning från Askerud i söder till Kårud i norr och sträckte sig från Fryken till rågången mot Råda. Det hade dock något århundrade dessförinnan varit betydligt större. Bogens socken vid norska gränsen skall ha hört dit liksom områden ända upp i Skoga i Norra Råda socken.

forts. ☞

Under 1500-talet skedde stora förändringar. Frälset upphörde och godset delades upp i ett stort antal bondehemman, med Ivarsbjörke som det största.

Bruksepoken

Under 1600- och 1700-talen anlades järnbruk i form av s. k. hamrar vid Fryksdalens forsar. Till Björkefors kom ett sådant på 1690-talet. 1856 lades det ned och smedjorna revs 1859. Även forsen vid Antonström hade ett bruk mellan 1760 och 1830.

Brukstiden blev sålunda en ganska kort period i Björkebygdens historia. Bruksherrarnas intressen hade haft förtur under denna tid. De hade stöd från högsta riksledningen för att gynna krigsmakten under stormaktstiden. Nu kunde lantbruket återta initiativet i bygden.

Björkefors herrgård hade uppstått under järnbrukets tid och blivit en betydande lantgård genom att brukets ägare lagt sig till med mark. Det hade främst gällt skog för att tillgodose träkolsbehovet vid bruket. Den vackra herrgården minner ännu om bruksperioden vid Björkes forsar.

Efter att bruket städats bort i början av 1860-talet dröjde det inte länge förrän sjön Hån torrlades genom att man sänkte avloppet vid den gamla landsvägsbron vid Björkefors. En hel del jordbruksmark vanns på detta sätt. De första mätningarna för delning av sådan mark gjordes 1868 av en lantmätare Laurell. Förrättningen omfattade även första sänkningen av sjön Björken. I början av 1920-talet gjordes där en större sänkning som tillsammans med den första gav stora arealer jordbruksmark.

Fågelsjön Björken

Den grunda vattensamling som återstår av sjön efter sänkningarna har sedan varit en välbesökt tillflykt för sjöfågel av många arter. Och länge har naturälskare vallfärdat till Björken för att uppleva det rika fågellivet.

Ett torn för fågelskådning byggdes på 1980-talet på udden nedanför Otternäs. Ett tiotal år därefter tillkom ett mindre torn några hundra meter söder om detta. Nyligen har ännu ett fågeltorn uppförts. Det är placerat vid sjöns norra strand.

Problem med stickmyggor

Myggförekomsten hade länge märkts och plågan hade hela tiden tilltagit. I början av 2000-talet hade den växt till ett påtagligt problem. Var skulle orsakerna sökas?

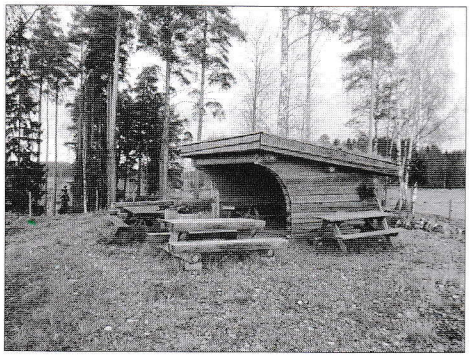

Grillplatsen med regnskyddet.

Det gamla avvattningssystemet fungerade nog inte så bra längre utan nivåerna varierade med upprepade översvämningar som följd. Igenväxningen med sly hindrade också vindarna och detta i sin tur blev en faktor som bidrog till översvämningsmyggornas trivsel.

I augusti 2004 togs de första stegen för att råda bot på myggproblemet. På ett par ortsbors initiativ samlades boende från trakten runt Björken till ett möte i Tomthults missionshus som blev fullsatt.

Föreningen Sjön Björken

Under hösten bildades Föreningen Sjön Björken och Sunne kommun kontaktades om restaurering av sjön. Redan före årets slut hade kommunen ansökt och beviljats bidrag från länsstyrelsen till en förstudie om åtgärder. Vintern och våren 2005 drogs riktlinjer upp för arbetet och kontakter togs med markägare, föreningar, myndigheter och andra som kunde tänkas bli berörda av en restaurering. I projektet ingick att röja sjöns stränder för buskar och sly, stubbfräsa vissa områden, bygga vandringsleder, anordna utsiktsplatser för fågelskådning, stängsla och kontakta djurhållare, göra mygginventering m. m. En kall och torr vinter gjorde att kanalerna kunde rensas så att vattensjuka områden torkade upp.

Pengar från länsstyrelsen, kommunens hjälp och en gedigen ideell insats från de boende runt sjön gjorde att projektet kunde genomföras under några år med närmast hundraprocentigt lyckat resultat. De förhatliga stickmyggorna är försvunna, betesdjuren håller markerna fria från sly och som bonus har samarbetet mellan bygdens föreningar förbättrats.

Efter att det stora restaureringsprojektet fullföljts har man vidtagit ytterligare åtgärder, som t. ex. att förbättra åtkomsten till sjön med ett par bilvägar och en parkeringsplats närmare fågeltornet på Otternäsudden. Dit

Fornfynd från Björkenområdet.
Flintspån eller skrapa. Upphittad vid Näsena, Ivarsbjörke.
Gåva till Sunne hembygdsförening från Teodor Broman 1937.

kan man nu också ta sig med rullstol. Ett regnskydd med grillplats har anordnats nedanför Bygdegården i Östanbjörke.

* * *

I denna kortfattade berättelse har jag försökt beskriva Björkebygdens utveckling från äldsta tid. Jag hoppas på läsarens förståelse för att de enskilda detaljerna inte kan få något större utrymme då ett så omfattande ämne skall återges så här summariskt.

Av källmaterial kan nämnas kartor över strandnivåer från Sveriges Geologiska Undersökning och Lantmäteriets terrängkarta. Jag har läst *Folkungarnas Fryksdal* av Bo Ulfvenstierna och samtalat med företrädare för Föreningen Sjön Björken.

Fornfynd från Björkenområdet.
Stenyxa, skafthåls – grönsten. Funnen vid den gamla bruksdammen Antonström. Gåva till Sunne hembygdsförening från Hildur Olsson 1915.

David har gjort det igen!

TEXT OCH BILD: INGEGERD LÖWGREN-JANSSON

År efter år springer han runt i skogarna som en stenget och plockar "kröser" – KRÖS-DAVID MYREHED.

Han är mannen som, trots sin ålder, ger sig ut i skogen, ensam med sin mobil och plockar den ena litern kröser efter den andra. Han får abstinens om han inte får ge sig ut med sin plockare! När Krös-David plockat klart, åker han till hembygdsgården och rensar bären på rensningsmaskinen som han själv konstruerat. Men det bästa av allt; han SKÄNKER alla kröser till hembygdsföreningen! Vilken hedersknyffel! I år har han skänkt 93(!) liter. Krös-David är en sann hembygdsvän. Lingonen kokar sen Pia i Bräcka sylt av till Nävgrötskvällarna. På hembygdsgården i Sunne serveras alltid NYKOKT krössylt i juli.

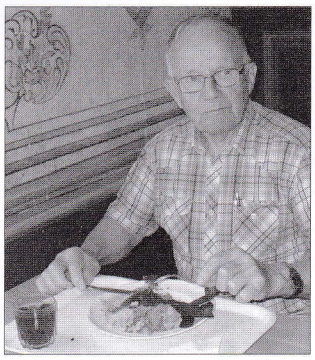

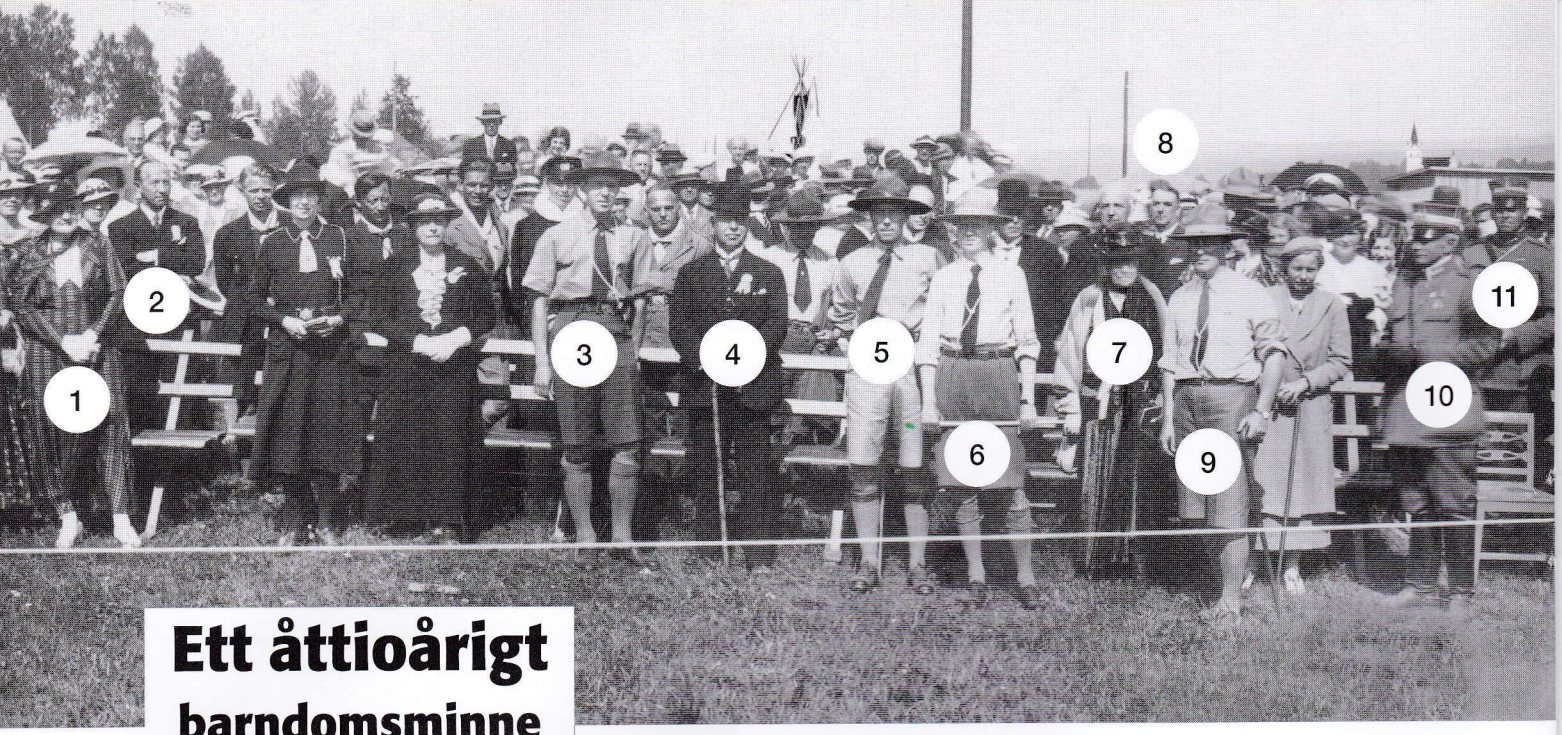

Ur programhäftet till KFUM:s Scoutförbunds Nationalläger på Sundsberg 1934.

Ett åttioårigt barndomsminne

En småregnig söndag i slutet av juli 1934 fick jag följa med mina föräldrar till ett stort scoutmöte på Sundsberg. Det var KFUM:s Scoutförbunds Nationalläger som hade byggt upp sin imponerande tältstad där Hotell Selma Lagerlöf, SPA och Akka-stadion nu ligger. Mötet varade ungefär en vecka och allmänheten hade tillträde flera timmar per dag.

Jag har starka minnen av besöket. På den lille bondgrabben imponerade givetvis den vidsträckta tältbebyggelsen, deltagarnas klädsel, deras matlagning ute i det fria... En sak som jag minns särskilt starkt var de små diken man grävde runt tälten för att hålla undan regnvattnet.

Mötet besöktes av biskop och landshövding men också av sådana höjdare som prins Gustaf Adolf, greve Folke Bernadotte, prins Oskar Bernadotte m.fl. Denna dag hölls hembygdsfest och prins Oskar Bernadotte högtidstalade.

En sunnebo som ingick i den stora arrangörsstaben var köpmannen och hembygdsforskaren Nathan Hedin. Jag återger här ett textstycke av honom som fanns i scoutmötets programhäfte. Detta har vi fått av hans sondotter Margareta Fredriksson.

David Myrehed

Ett stycke historia

Som ett kluvet päron ter sig den värmländska kartbilden, med kärnhuset vid Sunne i Fryksdalen, och det ligger något symboliskt i detta, ty av ålder har Fryksdalen varit en hjärtpunkt i landskapets andliga och materiella liv.

När den förste fryksdalingen gjorde dalgången den äran, såg landskapet helt annorlunda ut mot nu, och det liknade väl närmast en skärgård med sina många öar och sin vida vattenspegel. Av redskapsfynd från en boplats en mil norr om Sunne kan man sluta sig till att dalgången haft bofast befolkning för mer än 6000 år sedan och att bebyggelsen här i ålder kan tävla med landskapets södra och västliga delar. De talrika fynden av trindyxor visa att inflyttingarna trivts och att deras antal snabbt ökats och vid tiden för bronsåldern måttte här redan funnits en betydande tätbygd, att döma av de många och ståtliga gravrösen som kanta Frykens östra strand.

Det är tänkbart, att bronsåldersfolket funnit gynnsamma betingelser för sitt uppehälle i förekomsten av den ätbara sjönöten, *Trapa natans*, vars utbredning här hade sin nordgräns. Det har nämligen kunnat konstateras, att gravfälten i regel ligga nära någon torvmosse som vid den tiden varit en grund vattensamling, tjänlig rentav till odling av nämnda vattenväxt.

Av gravar från järnålderstid äro de nordligaste tillfinnandes omedelbart söder om Sunne köping. De äro ej undersökta och därför ej tidsbestämda, men ett gravfält av liknande typ fast av betydligt större omfattning, beläget nära sjön Frykens sydspets, har visat sig härröra från övergången mellan 300–400-talet efter Kr.

Från medeltidens Fryksdalen är föga känt, utom att kristendomen hit infördes omkr. 1100-talet och att tiden närmast därefter utmärktes av ett flitigt kyrkobyggande. I Sunne kyrka som av ålder varit moderkyrka, finns ännu bevarad en dopfunt från mitten av 1200-talet. Eljest finns inga andra minnen från denna tid än ett fåtal diplom från 1400-talet.

Genom Konung Gustaf Wasas jordebok av år 1540 får man ett klart besked om bygdens utbredning och befolkningens skattekraft denna tid,

BILDTEXT: 1) Ellen Lundgren, 2) Svante Påhlsson, 3) Sten Dahlstedt 1:e vice lägerchef, 4) Landshövding Abraham Unger, 5) Folke Bernadotte 2:e vice lägerchef, 6) Hugo Cedergren, 7) Selma Lagerlöf, 8) Harald Hemmingsson, 9) Per Stefan Olsson stabschef, 10) Axel Klingenstierna, 11) Fritz Dahlberg. Bild från Östra Ämterviks hembygdsförening.

Scoutförbundsets Nationalläger på Sundsberg

och det visar sig att Sunne med sina 50 skattlagda gårdar var landskapets folkrikaste socken. Redan då var det sed att fryksdalingarna drogo ut på förvärvsarbete till andra trakter, och detta håller i sig ännu i dag.

Det rörliga livet, det skiftande arbetet vid hyttor och hamrar, i skog och på fältet, har gjort fryksdalingen till en mångsidigt kunnig och därför gärna anlitad arbetare, som vetat att slå sig fram till välstånd och bärgning allestädes där han dragit fram. Och när hemlängtan drivit honom tillbaka till hans älskade "Frissdaln" har han dit medfört en rikedom av nya idéer och en vidgad syn på tingen och människolivet. Givetvis har han härvid ej kunnat bevara sin ursprunglighet, men den starka kärleken till hembygden har intet kunnat rubba, och när han på nytt planterats i hembygdens jord, har hans väsen snabbt skjutit nya hjärterötter.

Av ålder har Fryksdalen varit jordbruksbygd men med 1600-talets kraftiga utveckling av järnhanteringen blev även denna dalgång ett järnbäraland. Runt om Fryken och långt inåt skogarna växte det upp ett stort antal "Hamrar" och med dem lika många bruksherregårdar. Ur den kultur som där utvecklades, föddes sagan om Gösta Berling och Kavaljererna.

Redan vid 1600-talets början hade till dalgångens vidsträckta skogsområden inflyttat folk av en främmande stam, finnarna, vilka snart kommo att bilda en stat i staten. De talade ett annat språk, levde isolerat i sina skogar, gifte sig inom stammen och höllo väl samman till skydd för sig och sitt, varigenom de kommo att stå i motsättning mot bygdens eget folk. Härvid kom det ej sällan till sammanstötningar med bygdens folk, därvid kniven eller lodbössan fick fälla utslaget i tvisten om en bättre rätt. Gustaf Schröder har i romanens form skildrat dessa tvister i de klassiska pojkböckerna *Örjan Kajlan och hans pojkar*, *Pecka Huskoinen*, *Paavo Mackran* och *Finntorpet i Västerskogen*, varjämte han givit en serie jakt- och kulturskildringar av högt värde i en rad böcker med olika namn. Han var ändå över 60 år gammal när han började författa!

Av krigiska hjältar har Fryksdalen ej många, men Jon Hansson Spets på Gylleby, som från simpel soldat avancerade till general, är en man som är värd att minnas. Han ligger begraven i Sunne kyrka.

Bland den andliga odlingens män äro desto fler namn att nämna, men här skall endast erinras om några få: Sveno Grotta, biskop i Skara 1436, förut prost i Sunne, Torsten Rudéen, död som biskop i Linköping och stamfader för ätten Rudensköld, Sven Bengtsson Elfdalius, grundaren av Karlstads läroverk och sedan superintendent i Karlstad, Måns Svensson Mariestadius, tvenne gånger erbjuden biskopsstol fast han avböjde. Släkterna Lagerlöf och Fryxell ha haft flere betydande representanter genom börd eller gärning knutna till dalgången. Prosten och professorn Anders Fryxell är ju både som historieskrivare och folkuppfostrare ett namn att minnas, att inte erinra om att han är författare till alla tiders hembygdssång: Värmlandsvisan.

Det är för resten en hel rad av lysande namn ur den svenska odlingens historia knutna till Fryksdalen och bland litteraturens stora namn kunna som med varandra inbördes besläktade nämnas: Tegnér, Lagerlöf, Fröding och Anna-Maria Lenngren, vilka alltså har rottrådar även i Fryksdalens jord.

Det nya Värmland är starkt storindustriellt betonat. Namn sådana som Uddeholm, Mölnbacka-Trysil och Billerud äga god klang långt utanför den gamla världens gränser, att inte nämna sådana nyare industrier som Karlstads Mek. Verkstad och Arvikaverken, vilka vetat att förskaffa sig en position på världsmarknaden.

Fryksdalen har ingen storindustri i egentlig mening, men Rottneros Bruks anläggningar för mek. trämassetillverkning är både hypermodern och av en aktningsvärd kapacitet. I stället finns utefter Fryken ett antal mindre sågverk som arbeta både på behovssågning och export, och man kan gott säga att det är träet, skogarna som ger fryksdalingen hans försörjning. Det vakna, företagsamma folket utmed den långa sjön har alltid älskat friheten och oberoendet mer än allt annat och fryksdalingen passar bättre som självständig företagare än som nummerkarl i storindustrins bataljoner. Han är händig som ingen annan och han söker av egen drift upp arbetstillfällena där de finnas, men han vänder gärna åter för att njuta av allt det vackra som det oförlikneliga landskapet har att fägna hans öga med.

Ja, ett härligt landskap är det och ett glatt och trivsamt folk och ännu har ingen ångrat sig som gjort de bådas bekantskap.

Nath. Hedin

Rottneros Bruk. Foto: Nathan Hedin.

Järnbruk i Fryksdalen

RAGNAR MAGNUSSON

VEDBRISTEN orsakade att stångjärnshamrarna placerades långt från malmfält och hyttor. Det var lättare att transportera tackjärnet till hamrarna än att köra det skrymmande kolet till Bergslagen.

VID EDSVALLAFORSARNA anlades hammarbruket av Herman Kolthoff, som var av tysk släkt och fadern var borgmästare i Karlstad. Kolåtgången var 4 000 m³, ungefär 8 000 m³ ved. Han sökte tillstånd för ytterligare en hammare men byggde den innan tillståndet kom. Han avled strax innan och släktingarna klarade inte skulderna, varför bruket såldes till Christian Nackreij, en dansk som gift sig med den stenrika änkan efter brukspatronen Lars Andersson Bratt i Brattfors. Han köpte både Höglunda, Trossnäs och Edsvalla. En framsynt man som räddade Filipstad från att mista stadsrättigheterna, engagerad i kyrkans upprustning och skänkte en dyrbar malmkrona, som stals för några år sedan.

EFTER HONOM övertog sonen samt mågen Brummer hammarverket och blev osams. Brummer var hänsynslös och bestämmande, byggde själv sågverk, knipp- och spiksmedja nedanför hammarverket och hindrade dess drift. Stridigheterna pågick till långt efter bådas död. Nackreijs måg Reinhold Antonsson var riksdagsman och ordrik bråkmakare, förlorade en process mot Uddeholm och förlorade kyrkbyggets pengar, dog utfattig 1800. Hans brorson Reinhold, ägde Sundsbergs gård och hade ett hemligt förhållande med vackra Gustava Sandelin på Öjervik, och testamenterade henne sina pengar. Kärleksförbindelsen blev förebilden till *Gösta Berlings saga* av Selma Lagerlöf. Pengarna gav möjlighet att föra stort hus på Öjervik som blev den förnämligaste gården i Fryksdalen. Ödet var dock grymt. Gustava blev sinnessjuk och spärrades in på ett gavelrum på Rottneros. Hon såg och hörde hamrarna men kom aldrig ut.

ÅR 1855 KOM legendariske patron Wall från Rottneros och fördubblade driften, köpte in stora skogsområden i Östergötland och Småland och anlade milslånga flottleder med värmlänningar som flottare och skogsarbetare. Edsvalla med Rottneros var nu en av Sveriges största industrikoncerner. Wall var en bra arbetsgivare. Selma Lagerlöf berömde honom i ett barns memoarer; Under nödåren då man åt barkbröd fick smederna vid Rottneros äta vetebröd och fläsk! 1874 lyckades Wall få järnvägen dragen förbi Edsvalla. Året efter vände allt. Wall hade trasslat ihop sina affärer med brukets och kompanjonerna fick betala stora summor för att klara dem från konkurs. Wall, som varit rikast i landet dog utfattig!

Även hästarna slet ont i skogen.

Arbetsmiljön

Författaren Gustaf Schröder, var i ungdomen bruksbokhållare och beskriver arbetsföhållandena; Smederna gick på skiftet klockan sex på söndagseftermiddagen och gick av samma tid följande lördag, Mästaren och mästersvennen arbetade skiftesvis. Klädseln var mössa, en lång grov skjorta samt strumpor och träskor. Sotet och smutsen gjorde att man inte sov hemma utan i "smekuja", bredvid smedjan, ett brädskjul med brutet tak och öppen härd samt ihopspikade britsar med råghalm. Glödande slagg för uppvärmning gjorde atmosfären kvalmig och het. Stanken var obeskrivlig.

Måltiderna intogs i smedjan och smeden levde avskild från familjen hela veckan. Redan vid fyrtio år var smeden märkt av arbetet, krokryggig, inåtböjda knän, långa armar med stora händer och halvdöv av dånet. Spiksmeden hade lättare arbete men sämre betalt. Han skulle vara i arbete från fem på morgonen till nio på kvällen, alltså drygt tretton timmar. Hann han inte med betinget bestods han ofta med prygel. Överskred han det, vankades extrabetalning, oftast i form av brännvin, vilket bidrog till det nedbrytande missbruket. Trots den hårda tillvaron var oftast smederna glada och utåtriktade. I jämförelse med övriga arbetare var de gynnade både med betalningen och den sociala statusen. Genom yrkesskickligheten stod de ett trappsteg högre i samhällsstegen.

Vid spiktillverkningen

Spikhamrarna vägde 8–15 kg och gjorde 5– 8 slag i sekunden. Råämnet fick man från knipphammaren som oftast fanns i samma lokal. De vanligaste dimensionerna var tre eller 4 tum, men man smidde ända upp till 8 tums spik. I spiksmedjan fanns ett reglage med vilket man reglerade vattenhjulets hastighet. Där fanns också en härd där spikämnena värmdes. Bloss av fetvedsstickor utgjorde belysningen. Hammarlaget bestod av tre man – smeden, hövdaren (huvudaren) och spikpojken. Smeden var förmannen och avlönade sina medhjälpare. Spikpojken värmde spikämnena, fyrkantsjärn, i härden. Viktigt var att ha jämn värme så att lagom långa stycken värmdes varje gång, liksom att snabbt ge smeden den heta tenen och ta emot den använda så inte arbetet kom i otakt.

Arbetstakten var oerhört högt uppdriven, de lätta hamrarna slog så snabbt att man knappt kunde ögna dem. Järntenens glödande ända sköts snabbt in under hammaren, där ämnet räcktes ut på några sekunder samt planades och höggs av. Spikämnet greps med en tång av Hövdaren som stoppade in ämnet i spikdockan och med några snabba slag formades spikhuvudet. Tillverkningstakten var sju sekunder per spik.

Det ålåg spikpojken att i kvällningen plocka den färdiga spiken i räknehäckar och varje lördag uppteckna bruksbokhållare antalet spik och uppförde det på respektive smeds konto. Veckoprestationen var 28 000 spik för att erhålla full betalning, en arbetstakt få stod ut med. Upplärningstiden tog minst två år.

Byst av Oskar Asker utförd av skulptören Ragnar Sandberg.

Sittande fr. v. Arvid Asker, Olof Asker, Maria Asker-Olsdotter, Fridolf Asker. Stående fr.v Emma Asker-Larsson, Paul Asker, Ester Asker-Persson, Oskar Asker och Maria Asker-Sjölin. I medaljongen Alfred Asker. Bild från Bertil Asker, Kil.
Foto: August Pehrsson, Torsby. Tillhör Östra Ämterviks hembygdsförening.

Från soldatbostället i Askersby till Stadshuset i Stockholm

Soldaten Olof Olsson Asker tjänstgjorde som soldat för Askersby rote 1872–1891.

Källor: Släktkrönika av Bertil Asker. Artikel ur *Värmlands Folkblad* av Alf Folmer. Bearbetning av Mats Jansson.

Här nådde åtta barn vuxen ålder. Vi ska följa sonen Oskar som föddes 1879. Brodern Alfred hade åkt till Stockholm för att arbeta och skrev hem till Oskar. "Ta med pappa och Paul och kom hit". Den stora Stockholmsutställningen höll på att byggas på Djurgården och skulle invigas 1897. De höll på att bygga den moskélikande huvudbyggnaden när det uppstod ett tekniskt problem Man kallade på arkitekten Ferdinand Boberg, men när han kom hade Oskar löst problemet. 15 maj 1897 invigde kung Oscar II utställningen. Så småningom blir Oskar gift i Stockholm och får läsa om att stadshuset skall byggas och Arkitekten Ragnar Östberg söker duktigt folk. Arkitekten Ferdinand Boberg hade berättat för Östberg om Oskar Asker och han fick jobbet som byggmästare och arbetsledare. I borgarrådsvåningen smyckades det med porträttbyster av olika hantverkare, som varit med och byggt stadshuset. Där finns idag en porträttbyst av Oskar Asker utförd av skulptören Ragnar Sandberg. Vid invigningen 1923 fick den gamle Askersbysoldaten inbjudan att deltaga och se vad hans son Oskar varit med och byggt. Soldaten Olof Olsson Asker dog 1926 i Östra Ämtervik, sonen Oskar dog 1973 i Stockholm.

Stockholmsutställningen invigdes 15 maj 1897.

Södra Borgeby Bygdeförening

Kroken 1912. Bild: Sunne hembygdsförenings bildarkiv.

Söndagspromenad.

Midsommarfirande vid Mjölkhus

Södra Borgeby Bygdeförening

BERNT JANSSON, SEKRETERARE

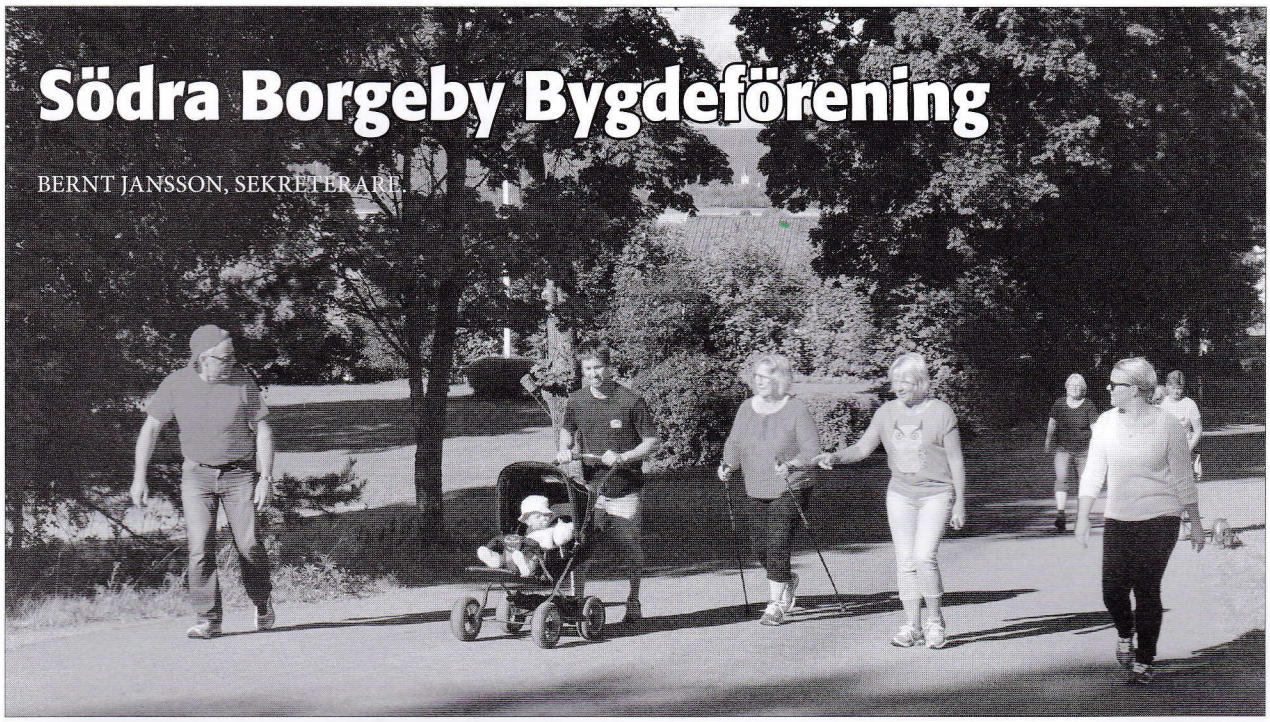

Hösten 2004 samlades en grupp personer med ett gemensamt intresse för traktens historia. Området utgörs av tre hemman: **Bergskog**, **Södra Borgeby** och **Pålsby**. Alla tre är belägna ca tre kilometer öster om Sunne tätort. Det har varit en utpräglad jordbruksbygd med mindre lantbruk och ett antal småföretag. Tidigare fanns här en lanthandel och en skola, den sistnämnda lades ner för två år sedan. Det är en vacker bygd och det gäller också grannbyarna Maggeby, Östanås och Gullsby. Närheten till kommuncentrum och den nyligen tillkomna cykelbanan (med belysning) bidrar till en attraktiv boendemiljö.

Det bildades en studiecirkel bestående av 15 medlemmar och sammankomsterna hölls för det mesta på skolhuset. Syftet var i huvudsak att dokumentera vilka människor som bott i bygden under det gångna seklet, dvs. 1900-talet. Efter hand hamnade vi längre tillbaks i tiden och en del arkivforskning blev nödvändig. Tidigt väcktes tanken på att sammanställa resultatet i en bok – en bok som gav en inblick i hur livet var förr på landsbygden och i skolan. Vi hoppades att boken skulle bli till glädje för många – och det blev den.

Sven på Hörn vann cykeln.

Efter en tid märkte vi att det krävdes en organiserad form för verksamheten; dels för att kunna ge ut boken och dels för att bedriva annan verksamhet av hembygdsvårdande natur. Därför bildades år 2009 **Södra Borgeby Bygdeförening** och initiativtagaren till studiecirkeln, Anna-Lena Nilsson där Sy i Pålsby, blev ordförande. Boken *Bergskog, Södra Borgeby och Pålsby* blev en succé och den innehåller ett rikt bildmaterial, ca 700 bilder. Bygdeföreningens hemsida har också ett omfattande galleri med hundratals bilder från förr och nu.

Bygdeföreningen har nu funnits i drygt fyra år och aktiviteterna har varit många: Adventsfirande med grantändning, tipspromenader med nävgröt och fläsk, träffar vid **Borgebysätern** med kolbullar som lockbete, midsommarfirande vid **Mjölkhus** och den populära söndagspromenaden under årets sommar och höst. **Gullsbyrundan** och **Östanåsrundan** lockade många besökare, inte minst från Sunne. Det blev en gemytlig samvaro med fika och i genomsnitt kom ett sjuttiotal personer. En cykel lottades ut och av intäkterna skänktes 5 000 kr till **Julia Lindgrens minnesfond**. Vi är nog alla överens om att söndagspromenaden har varit mycket givande inte minst med tanke på alla möten och samtal med nya människor över en kopp kaffe med gott hembakat bröd.

www.sodraborgeby.se

Krig ute i världen – och i Lerhålan

Ur boken *Bostället* av Askersbysonen Gunnar Jansson (1928–2009)

Några bilder dyker upp ur mitt minne

Det är kväll, dagens sysslor är avklarade. Ute i lagården sover hönsen på sina pinnar, de fyra korna ligger och idisslar. Freja, vår häst, har fått nattfoder och det låter så gott när hon står och tuggar. Pappa har kommit in, tvättat sig och satt sig med en tidning. Mamma sitter och stoppar strumpor eller fäster en knapp i ett livsstycke.

MIN BROR ÅKE och jag ligger och småpratar i kökssoffan och kikar då och då över kanten. Pappa hittar alltid något intressant i tidningen och läser högt en liten stund. Så pratar mamma och pappa lite då och då och vi i soffan somnar så gott. Och de andra syskonen då? Ja, de ligger i kökskammaren, fler rum fanns inte.

UTE I STORA VÄRLDEN börjar det bli oroligt. Mussolini angrep Abessinien 1935. Detta upprörde mamma och pappa. De mindes alla hemska skildringar från första världskriget, som ju inte ens var tjugo år avlägset i tiden. De pratade om striderna vid Marne och Verdun, jag och Åke greps av detta. Att nu busen Mussolini skulle angripa Haile Selassie i Abessinien och bomba och använda gas mot hans oskyddade folk, det var verkligen förskräckligt, att dessutom bomba en svensk ambulans, som var försedd med ett rött kors, var rent bedrövligt!

ÅKE OCH JAG har pratat om detta: så små som vi var, sju och nio år, kan vi ju inte ha suttit och läst krigsskildringar i Wermlandstidningen utan det måste ha varit pappas högläsning, som fångade oss. Vi lärde oss att

Åke och Gunnar Jansson, med stoet Freja och hennes föl.

Haile Selassie också kallades Negus, att huvudstaden i Abessinien hette Addis Abeba och att näst största staden hette Harar. Att två av Neguses befälhavare hette Ras Desta och Ras Kassa och att en av Musses generaler hette Badoglio.

KRIGET SPRIDER SIG till Lerhålan. Lerhålan var en stor grop där man förr hade tagit upp lera för att göra tegel av. När vi var små var gropen vattenfylld och utgjorde en skapligt stor damm, där vi hade mycket skoj både sommar och vinter.

PAPPA HADE GJORT en jättefin modell av ångaren Selma Lagerlöf och den lekte vi med i Lerhålan. Sen hade vi ett halvfärdigt fult båtskrov, grundmålat med en brunaktig färg. Det var Dykaren. Vi brukade kasta ner den i vattnet så den dök, men den kom strax upp igen.

EN SÖNDAG vid den här tiden var Åke och jag där och lekte. Jag minns att jag var söndagsklädd i sjömansjacka. Helt plötsligt var vi i Abessinien. Den stiliga båten Selma var Neguses och Dykaren var Musses. Nu skulle Musse få så han teg. Jag tog en snes och tryckte till så hårt jag kunde mot Dykarens däck, för att klämma fast den för gott i bottenslammet, men snesen halkade och jag stod på huvudet i vattnet. Åke hjälpte mig tröstande hem och jag minns att mamma inte ställde några frågor.

EN ANNAN BILD från den här tiden: Söndagsmorgon. Mamma har kokat barnagröt och lagt i en rejäl smörklick i varje grötportion. Åke och jag sitter och experimenterar lite med det smälta smöret, försöker leda det i kanaler eller rent av i en tunnel under gröten.

PAPPA HAR HITTAT någon intressant artikel ur *Fruktodlaren* eller *Bitidningen* eller *Jordbruket och dess binäringar*. Han läser högt en stund. Just *Allers* hade en period bilagor, som handlade om intressanta saker t. ex. *Berömda Upptäcktsfärder* eller *Världens sju underverk*. Det sista minns jag fascinerade Åke och mig: De hängande trädgårdarna i Babylon, fyrtornet Faros utanför Alexandria eller Mausoléet i Halikarnassos. Ju krångligare namn desto lättare fastnade de i huvudet och det berodde naturligtvis till stor del på att vi var två. Vi kastade konstiga namn och uttryck mellan oss.

DESSA SÖNDAGSMORGNAR när alla var samlade står det ett fint skimmer kring.

Arne Linnarud – till minne

I VÅRENS SKIRASTE TID 2013 lämnade oss Arne Linnarud i stor sorg och saknad. Arnes vagga stod i Höjen, men han växte upp i Hälserud. Han utbildade sig till lärare och som sådan tjänstgjorde han på flera platser, längsta tiden nere i Ystad, varifrån han återvände hem till Värmland 1988.

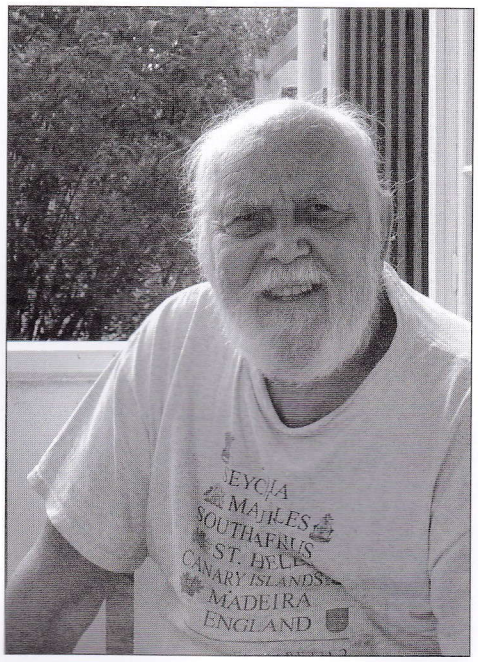

ARNES STORA FRITIDSINTRESSE var släkt- och bygdeforskning och han utgav 1990 sitt omfattande arbete Ministerialböcker för Sunne, omfattande födde, vigde, döde åren 1669–1721. Därmed åstadkom han en "lathund" för andra forskare genom sin renskrift av dessa kyrkoarkivalier från äldsta bevarandetid.

HAN FORTSATTE OFÖRTRUTET sitt omfattande arbete som nu gällde åren 1727–1758, 1759–1774 och 1775–1793 och då inte bara Sunne utan även Lysviks församling. Han hade ej enbart exekverat originalakternas innehåll utan även kompletterat materialet med intresseväckande tabeller och diagram över befolkningsutvecklingen. Därtill gjorde han kartor och kommenterad bebyggelseförteckning samt redovisade de dopnamn som var vanligast under 1600- och 1700-talen.

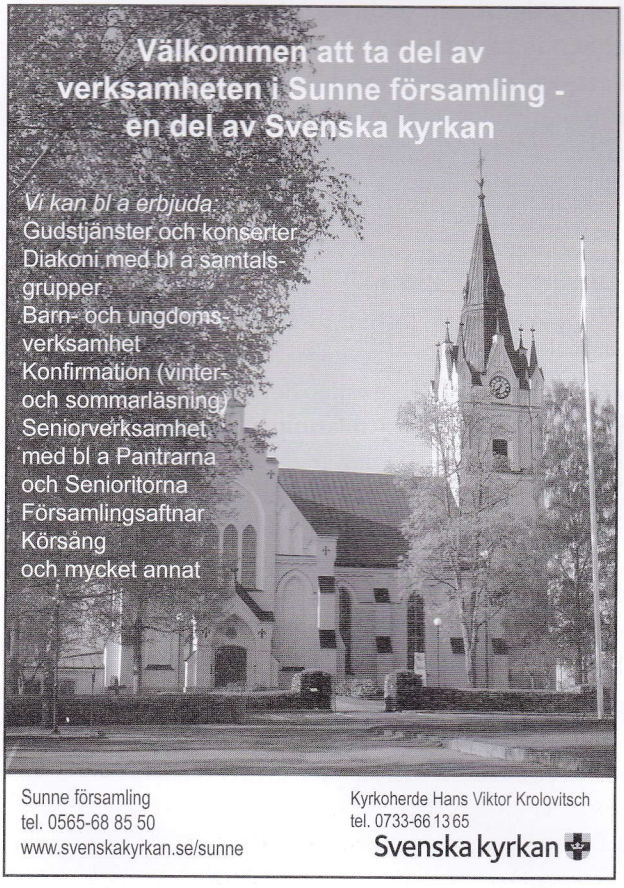

SAMMANFATTNINGEN är en ovärderlig hjälp för alla släkt- och bygdeforskare. Vi är många som känner till vilket tidsödande och i många fall smått omöjliga arbete det kan vara att rätt tyda de äldsta kyrkoarkivalierna och dess krångliga skrivstil.

JAG HADE FÖRMÅNEN att räkna Arne som gammal god vän, en person som man såg upp till, inte blott för hans stora kunskap, utan också för den mjuka vänskapliga person han var. När man som amatör i släkt- och bygdeforskning många gånger ställdes inför problem, kändes det tryggt att ha honom att vända sig till. Till detta var det högtidsstunder att bara sitta och prata med Arne, som förutom sin stora kunskap hade en stor portion humor – äkta värmländsk humor, när den är som bäst.

MAN KAN TYCKA att Arne Linnarud borde ha tilldelats ett pris och varmt erkännande för det enträgna arbete han nedlagt – en kulturgärning som är ovärderlig nu och för kommande generationer.

EN GOD OCH AVHÅLLEN VÄN har lämnat oss och vi står i stor tacksamhetsskuld för de forskningsresultat som kommit oss till del. Vi ska alla i stor tacksamhet varmt vårda ditt minne.

Olle Gustafsson

Var tid har sin bonad – var bonad har sin tid

Text och bild ur: *BONDETÅGET 1914* samt Lands bok *BONADER* av Noomi Augustsson.
www.ica-historien.se

SAMMANFATTNING AV MATS JANSSON FOTO INGEGERD LÖWGREN-JANSSON

MORGONSTUNDEN HAR SIN BONAD och aftonstunden sin. Världskrig och kristider har sina bonader. Det finns en bonad för varje tillfälle. Bondetåget 1914 har sin bonad, ett stycke svensk historia i plattsöm och stjälkstygn. Varför broderade man bonader? Genom att välja en speciell bonadstext kunde man visa ett ställningstagande, att man var kristligt sinnad eller att man var fosterlandsvän. Man kunde predika, varna, förmana och uppmuntra varandra och man kunde säga något av sina innersta tankar utan att ens höja rösten.

DET VAR ETT BONDETÅG 1914. "Upp med fanan vart det bär, håll den hela lifvet kär, bär den högt så högt du kan det, för det dyra fosterlandet." En odalman klädd i sämskskinn och knätofs lyfter fanan så högt han kan. Han är en representant för den svenska allmogen som deklarerade att över varje parti står fosterlandet. Under parollen "Med Gud och Sveriges allmoge för konung och fosterland" samlades 30 000 bönder den 6 februari 1914.

BONDETÅGET organiserades av en kommitté i Uppsala under ledning av grosshandlaren Jard Emil Frykberg 1862–1923, född i Göteborg, men uppväxt i Värmland. Han blev handelsbiträde i Uppsala och senare minut- och grosshandlare. Handelsrörelsen utvidgades till Stockholm. Han närde idéer om att samla de privata handlarna till kamp mot konsumentkooperationen. Han startade Svenska Varor (SV) 1922. Utvecklingen ledde framåt till dagens ICA-rörelse. Bondetåget var en demonstration, som genomfördes den 6 februari 1914 i Stockholm av över 30 000 bönder, som uppvaktade kung Gustav V. Manifestationen var ett uttryck för en konservativ kritik av Karl Staafs liberala regerings försvarspolitik.

KUNGEN ANSLÖT SIG till demonstranternas krav i det så kallade borggårdstalet vilket ledde till en konstitutionell kris, den så kallade borggårdskrisen. Tåget samlade deltagare från hela Sverige och leddes av Grosshandlaren J. E. Frykberg och lantbrukaren Uno V. Nyberg.

I 370 Värmlänningar och Dalslänningar kom med extratåg. De inkvarterades i kaserner, skolor och framförallt i hem. Den 6 februari var över 32 000 personer från borgerliga partier samlade i Stockholm. Bönderna tågade landskapsvis, många i nationaldräkt, under standar och fanor genom flaggprydda gator, upp till slottets borggård. Där förklarade ledaren Uno Nyberg inför kungen och kungahusets medlemmar, att de i en farlig tid, liksom i tidig historia, samlat sig omkring kungen. Anledningen var att de ansåg att tidens allvar krävde av dem att ge pengar till såväl här som flotta. Och att de önskade försvarsfrågans lösning i dess helhet detta år.

KLOCKAN NIO samlades deltagarna till gudstjänst. Värmlänningarna i Kungsholms kyrka, klockan tio tågade man från kyrkorna mot slottet, Där kungssången spelades och kungen höll tal om att han delade bondetågets uppfattning och att försvarsfrågan måste lösas snart i hela sin omfattning. Kungen utbragte ett leve för fosterlandet och psalmen *Vår Gud är oss en väldig borg* sjöngs. Klockan arton samlades man till en fosterländsk fest på Skansen klockan halv nio på kvällen började landskapsfesterna på olika hotell. Värmlänningarna festade på Strand Hotell. Till samtliga deltagare i tåget lät kungen utdela en minnesmedalj. Bondetågets huvudbanér och landskapsfanor förvaras nu i Livrustkammaren.

NÄR BÖNDERNA återvände hem och berättade om allt de varit med om i huvudstaden, kanske en bondkvinna broderade denna bonad.

Upp att värka
lifvets dag är kort,
ej skall dess gyllne
morgon sofvas bort.

Upp med fanan! Vart det bär, håll den hela livet här!
Bär den högt så högt du kan det, för det dyra fosterlandet.

Jul på Mårbacka. Foto: Kjell Sundström.

Jul på Mårbacka – från vardag till fest

HILDING BERGQVIST

Vi förflyttar oss till 1930-talet för att ta del av Selma Lagerlöfs julfirande med folket

Klockan 16 på julaftonen var allt gårdens folk inbjudna till Selmas välpyntade och upplysta barndomshem, mellan 60–70 personer. Torpstugorna tömdes på folk och doften av stearin, frukt och nybakat bröd, strömmade emot oss vid entrén, där Selma stod och hälsade oss välkomna. Hon riktigt strålade av lycka över att ha sina anställda hos sig. Detta var bland det bästa hon visste, hon stortrivdes liksom vi.

I stora salongen ståtade den fina granen med äpplen, kulor och glitter, granen som vi skulle dansa runt senare. Men först skulle vi bjudas på kaffe med gott tilltugg och saft till barnen. Efter förtäringen samlades alla, med Selma i spetsen, i salongen där julklapparna skulle delas ut. Selma satte sig vid flygeln med en betydande trave julklappar intill sig. Hon läste namnet på varje paket och var och en fick gå fram och hämta sitt paket ur hennes varma hand.

Vi barn fick vantar och strumpor och familjerna fick också nyttosaker till hemmet. Efter detta hände det att Selma satte sig vid flygeln och spelade någon julsång. Sen drog Sigrid Kajland igång dansen kring granen. Då njöt Selma för hon tyckte om att se barnen dansa.

Julen 1938 blev annorlunda då Selma befann sig hos sin syster Gerda i Falun. Men vi, hennes undersåtar på Mårbacka, blev inte bortglömda! Inspektor Raoul Kajland fick i uppdrag att med häst och släde köra runt till torpen med julklappar. Den julen fick alla barn en sparbanksbok med insatta fem kronor. Det var 17 barn och Selma satt i Falun och kom ihåg namnen på samtliga! Att få fira jul med Selma var en fantastisk upplevelse för en statarpojke och jag fick vara med i tio jular. Utöver julfirandet bjöd Selma till midsommarfirande med långbord i Mårbackas fina trädgård.

Falun 20.12. 1938.

Bäste Inspektorn!
Idag har jag mycket att skriva om. För det första får jag önska Inspektorn med hustru och barn en god och glad jul. Jag sänder nu med samma post 230 kr. av dessa pengar är min mening, att Inspektorn skulle själv behålla 80 kr. och för dessa i samråd med Fru Kafland köpa någon julklapp som kan bli till nytta och trevnad i hemmet. Vidare skulle Inspektorn för Anders räkning sätta in 10 kr. på hans sparbanksbok och 10 kr. för Bengt. — Det ta blir alltså jämt 100.

Jag kommer nu till de unga.
Jag har också tänkt mig, då jag nu inte själv kan köpa julklappar, att jag istället skulle be Inspektorn sätta in 5 kr. åt var och en av dem och ge dem var sin sparbanksbok på 5 kr. i julklapp. De, som skulle få sparbanksböcker äro. Bertil och Sven Åke, Bertil (Linas fosterbarn) May och Hilding Berghvist. Elsa och Gunnar Jansson. Sigrid Engström. Viktor Axelsson. Erik, Anna, Ivar, Gunnar, Ruth Rådh. Bertil i Sjölsmyra. Per Eriksson. Anna Lisa från Larsbo. Det ta blir 17 barn, alltså 85 kr. Jag har inte glömt Gudrun utan skickar direkt både till Erik Åhs och till Adén. Forsmans hade jag i år verkligen inte tänkt ge något, men det är hanske synd om barnen, som äro vana att få julklapp varje år, så att Inspektorn kan ju vara så god och ge varsin sparbanksbok på 5 kr. åt de barn som äro hemma. Det ta gör alltså 95 kr. i sparbanksböcker. Jag hoppas att det ta skall bli nytt tiga presenter.

På den avsända summan återstår nu 35 kr. och nu tänkte jag fråga om Inspektorn och Fru Kafland skulle vilja använda dessa pengar för att bjuda gårdsfolket på kaffe på julafton. Jag tänker, att de skulle sätta värde på det ta, att det då blève en liten festlighet. Det blir ju stor besvär, men små bröd kan ju köpas i Sunne och Fru Kafland brukar inte vara rädd för besvär.

Nu till sist skall jag också bedja Er båda hjälpa mig med att köpa presenter till de gamla. Till det ta kan jag inte skicka pengarna ty jag vet inte vad summan kommer att gå till, utan de få ta på kredit hos Adén eller i Sunne. De önska sig i år, att få lakansväv, och det är ju en bra sak. Lakansväven skall vara 150 centimeter bred, helst Tuppens väv, 5 meter till varje par lakan. Ni ser väl till, att det blir bra vara.

De som skola ha lakan äro:
1 Lagårdskarlens
2 Anna Olsson
3 Johan Olsson och Lisa
4 Johan Åhs och Tilda
5 Berghvists
6 Janssons
7 Ivar Olsson (stalldrängen)
8 Engströms
9 Axel och Ellen
10 Ernst Råd och Lina
11. Erik Eriksson och Lina
12. Ellen Olsson i Larsbo
Alltså 12 par lakan.

Mer än det ta kan jag inte ordna med nu. Mina tankar skola vara hos Er på lördagskvällen. Och jag saknar, att inte få se barnen dansa i stora salongen. Hälsa alla stora och små så gott från mig! Då helgen är över ska jag be Inspektorn ordna med idningsprenumeration för alla, som nu vill ha tidningar.

Inspektorns tillgivna
Selma Lagerlöf

Brevet finns i Östra Ämterviks hembygdsförenings arkiv.

En vecka efter vår medlemsresa bjöds vi alla in till en supertrevlig återföreningsfest på hembygdsgården. Göran Jonasson hade till dess diktat följande.

Hösttur

FOTO: KJELL SUNDSTRÖM

Morgonen var lite grå och mulen. Akka sträckte på halsen och passade samtidigt på att skaka daggen ut fjädrarna. Likadant gjorde Yxi och Kaxi, hennes närmaste i rangordning.

Med buller och bång försökte de tre gemensamt att få liv även i de morgontrötta gässlingarna. Det var sagt att man skulle göra en liten extratur innan det bar av på den långa resan till varmare trakter.

Med lite morgontrötta vingslag började de lyfta från sitt viste vid Frykens strand. Det gick lite tungt för alla hade de sett till att stoppa krävan full. Man kunde ju inte veta hur dagen skulle bli.

Det var sagt att Yxi skulle sköta navigeringen. Han hade visst fått högst betyg i kartläsning i skolan, men så var det visst inga fler elever med på den lektionen.

Nu började de komma upp i varv. Näbbarna snattrade så till den milda grad att Kaxi, som var den som skulle hålla låda, knappt fick en syl i vädret.

Man hade nu svängt lite söderut och Kaxi ropade till gässlingarna: - Se, här nere ligger ett ställe som heter Mårbacka. Här skapades ni i boklig form för länge sen och nu ska ni föra historien vidare, inte som gässlingar, men kanske som hembygdsfolk, vad vet jag?

Yxi hade nu svängt lite österut för att komma närmre den stora älven, som skymtade i fjärran. – Vi följer den! sa Yxi, för den ska rinna förbi nästa ställe som vi ska till, tror jag, sa han sen med lite darr på näbben. Jo, mycket riktigt, där nere vid en kyrka, stod en kvinna och viftade ivrigt med förklädet. Yxi gjorde en vid sväng över kyrktornet för att riktigt visa upp resenärerna så hon skulle se, att här kom det minsann fryksdalingar!

Kvinnan, som tog emot oss, hon hette förresten Marina, talade om att här, hade minsann en betydande man växt upp. Hon berättade livfullt och kunnigt om hur han ur små betingelser till slut blev en mäktig man. Av detta kan man lära sig att kunskap aldrig är något bortkastat.

Efter att på nytt ha fyllt krävan så bad Kaxi: – Snälla Yxi ta ut en ny riktning nu så vi kommer vidare! Yxi blev så förvånad att han bara gapade. Han var inte van vid att Kaxi bad om något utan snarare yrkade bestämt.

Riktningen tog Yxi ut genom att han ställde sig på gårdstunet och sträckte näbben mot skyn. Då såg man hur näbben sakta vred sig i den riktning man skulle åka. Yxi påstod att det hade något med magnetism att göra. Under mycket stönande och stånkande lämnade man marken och tog kurs på den hägrande stora staden som syntes i fjärran.

Under inflygningen gjorde Yxi en liten lov förbi en av Wärmlands viktigaste och förnämsta byggnader, Lövbergs Lila Arena! Detta var fint gjort av Yxi. Jag hoppas han blir belönad med Akkas stora fågelpris av tredje fjäderns storlek

Innan framkomsten och landningen såg Akka lite lagom strängt på sina gässlingar och sa: – Nu får ni lite tid för er själva, men ni får lova att inte ställa till med något rackartyg! Med dessa förmaningar släpptes alla gässlingar lösa, och vips så försvann alla som frö för vinden.

Oron gnagde i Akkas sinne och hon skulle bara ha vetat att några direkt fastnade i speldjävulens hemska garn. En del fullkomligt rusade runt i shoppingens labyrinter. De glömde både tid och rum, men så kom också några försent till uppsamlingsplatsen! Där fick de känna av Kaxis förmanande blick.

Kaxi frågade flocken om de var hungriga och fick ett vilt kacklande till svar. – Kom då, sa han, jag vet ett ställe där det finns väldigt fin nate. Men då får ni lova att stoppa krävan full, för sen blir det tungt!

Därefter hamnade man på ett ställe där man kunde se vapen, fältsjukhus, krig och elände, men också hur det var på 50, 60 och 70-talen.

Därefter lyfte man för hemfärd. Spänningen var stor för man var lovad en påfyllning till i krävan. "Men där är det nog!", "nej inte där heller", "men nu är vi ju snart hemma!" Då säger Akka plötsligt: – Det ser ut att bli regn, vi måste nog ta skydd. Jag vet en plats. Där nere på en gårdsplan stod en svan och vinkade och under buller och bång så landade man mellan hus och äppelträd. Och mitt i alltihop stod svanen och välkomnade alla.

Akka, som tydligen kände sig hemma här, gick runt och bjöd alla att ta för sig. Regnet hade nu tilltagit och så många som möjligt tog skydd, till och med Kaxi, som inte alls var så kaxig, kröp längst in under taket. Med andra ord var det bara hårdingarna som var kvar ute.

Men nu såg Akka att en del ögonlock började se tunga ut, så hon beordrade fortsatt hemfärd till vistet vid Frykens strand. Nöjda och belåtna samlades gruppen och kacklade ut sitt TACK!

Men en del hade ju jobb kvar, t. ex. Yxi, som skulle tvätta alla fjädrarna, som jobbat hela dagen. Kaxi behövde ställa tillrätta efter våldgästandet, Akka, hon skulle med de andra på nattklubb. Snipp snapp snut så var sagan slut.

VANLIG GRAFISK FORM

KM IDE

☆ Reklamfoldrar
☆ Vykort
☆ Tidningar
☆ Böcker
☆ Hemsidor
☆ Annonser
☆ Bildbyrå

Kjell Sundström
Gunnerudstorp 26
686 96 Östra Ämtervik
0565-303 20 • 070-351 28 32
kjell@km-ide.se • www.km-ide.se

RAMSTRÖMS TRYCKERI™

Etablerat 1917

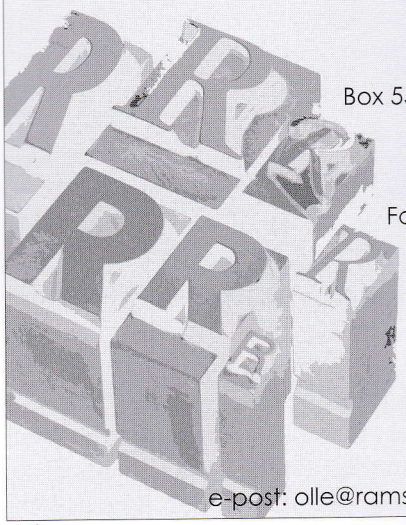

Box 55 686 22 SUNNE
Sundgatan 13
Tel: 0565-140 50
Fax: 0565-7115 25
e-post: olle@ramstromstryckeri.se

ICA Supermarket BBB Sunne
BRA BRETT & BILLIGT

ÖPPET ALLA DAGAR
08.00–22.00

NEA gruppen Installation

ELINSTALLATIONER – ELSERVICE
SÄKERHET – TELE/DATA

Din lokala elektriker sedan 1994
Besöksadress: Strandvägen 25, SUNNE

Vi finns i Sunne och Torsby

SUNNE 0565-178 50
TORSBY 0560-105 19

JÖNSSONS BUSS

Ett 90-årigt familjeföretag

- **Beställningstrafik**
- **Sällskapsresor**
- **Linjetrafik**

0565-68 94 50
Holmby 2, 686 93 SUNNE

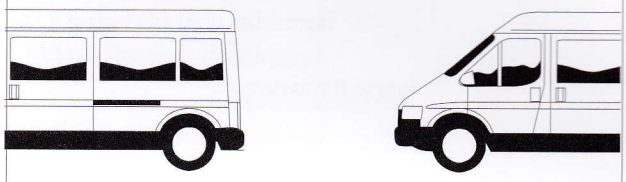

BERGQVIST

GUMMIVERKSTAD AB SUNNE 0565-71 14 35

Industrigatan 9, 686 30 SUNNE

däck och fälgar
till allt som rullar

K. Nilssons Måleri ab

GETTJÄRN

Utför all slags måleriarbeten
Tel. 0565-431 00

Anders 070-543 10 73
Lars 070-543 10 00

sunne grossisten

Företags- och Föreningsleverantören
i Fryksdalen

Kontorsmateriel – Emballage – Torkpapper
Dricka – Konfektyr – Snabbmat

Norrgårdsgatan 9 A
686 35 SUNNE
Tel. 0565-100 87

www.sunnegrossisten.com

Carlssons Rör
i Sunne AB

Reparation • Oljebrännare
Installation • Service
Vatten • Värme
Pannor • Avlopp

Mellby 26, 686 91 Sunne
☎ 0565-311 19, 070-573 39 59

LBC WETAB

SUNNE 0565-71 12 55
TORSBY 0560-120 60

— VI UTFÖR —
Transporter ▪ Maskinarbeten
Krossning av berg ▪ Väggrusning

— VI LEVERERAR —
MAKADAM ▪ GRUS ▪ SAND
MATJORD ▪ TÄCKBARK
CONTAINERUTHYRNING

www.lbcwetab.se

AB KARL HEDIN

PLANTA TILL PLANKA FRÅN

Rönna Väg 11, Tel 0565-135 20
Måndag–Fredag 7–17
Lördag 9–13
www.abkarlhedin.se

NAO
ENTREPRENAD AB SUNNE

0565-127 19, 120 17
Mobil. Allan: 070-644 97 00

OMBUD FÖR
Swea energi
Storgatan 35, 434 32 Kungsbacka

Hjerpe Buss AB

Lövstaholm

Beställningstrafik

Linjetrafik

Skolskjutsar

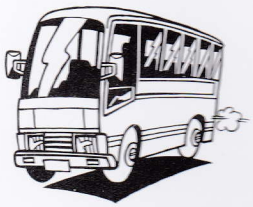

Lars Hjerpe 0565-85078

www.hjerpebuss.se

ELON -butik med vitvaror och hushållsapparater

Hos oss finner du allt inom:
El & VVS-material
Belysningsarmatur
Badrumsinredning
Bygginredningsdetaljer
El & Handverktyg
Nyckeltillverkning m.m m.m

Vi utför med egna montörer:
Installationer & service inom EL - VVS - KYL

ÅKES
EL & VVS AB
Badhusg. 7 Sunne
ELON
0565 - 178 70
www.akesel.se
INSTALLATIONER & SERVICE EL - VVS - KYL

Badhusgatan 7, Sunne
Tel. 0565-178 70
www.akesel.se • info@akesel.se

www.sunnenytt.se

BROBY FÄRGHALL ALCRO

GÖR ETT BESÖK
HOS OSS
DET LÖNAR SIG

Bryggaregatan 3
SUNNE
Tel 0565-107 20

Välkomna till

HEMBYGDSFÖRENINGENS
ÅRSMÖTE 2014

SUNNE

Söndag 9 mars 15.00
på Askersbygården

Program:
Årsmötesförhandlingar.
Vi bjuder på kaffe och smörgåstårta.
Hantverksalster lottas ut till de medlemmar som kommer till årsmötet.
Dragning i medlemslotteriet.

Styrelsen

Ramströms Tryckeri AB, Sunne 2014